

کلام: میانِ غلامِ عائی مسرور فقیر

بیادِ غلام

ترتیب و تحقیق:
بیدل مسرور

بیدل نامو

کلام

فقیر غلام علي "مسرور" بدوي

صوفي القادري
شکارپوري

ترتيب ۽ تحقيق:

بیدل مسرور بدوي

مسرور پبليڪيشن ڪراچي

سمورا حق واسطا محفوظ

ڪتاب جو نالو: بيدل نامو

فقير ميان غلام علي "مسرور" بدوي	ڪلام:
بيدل مسرور بدوي	ترتيب ۽ تحقيق :
فيبروري 2000ع	چاپو پهريون :
هڪ هزار	تعداد :
ميديا ڪميونيڪيشن ڪراچي	ڪمپوزنگ :
امتياز علي انصاري	
راز ناٿن شاهي	ٽائٽل:
ذڪي پرنٽنگ پريس	ڇپيندڙ :
مسرور پبليڪيشن ڪراچي	ڇپائيندڙ:
30/ روپيا	قيمت :

لکپڙه لاءِ:

بيدل مسرور

پوسٽ باڪس نمبر 17618 پوسٽ آفيس

گلشن اقبال ڪراچي سنڌ

فهرست

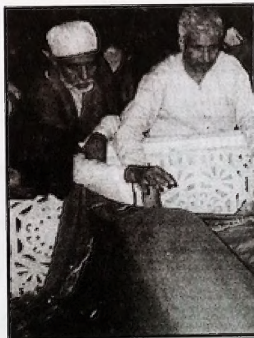
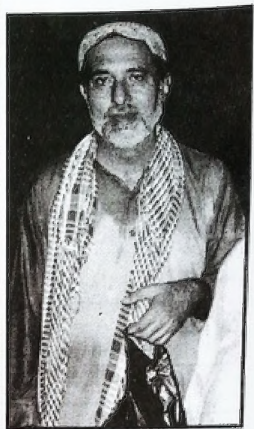
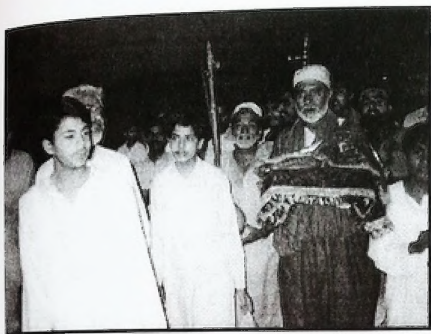
- 1) انتساب :
- 2) پبلشر پاران :
- 3) مهاڳ :
- 4) سوانح فقير غلام علي مسرور بدوي :
- 5) سوانح شهنشاه قادر بخش بيدل فقير :
- 6) مثنويون :

۱ حمد باري تعاليٰ - خاتم المرسلين - حضرت عشق - اسرار پنجتن
 - اوصاف چار يار - سيدنا عبدالقادر جيلاني - سنڌ سباجهي
 - حضرت قلندر لعل شهباز - حضرت قادر بخش بيدل فقير.

- 7) بيدل نامو :
- 8) مداحون :

- مداح ستگرو سائين جي سوکڙي - مداح شهنشاه بيکس سائين
 - حافظ شيرازي - سائين نبي شاه وڳڻ - حاجي لطيف شاه جيلاني
 - سائين منچر شاه بخاري - سائين امين شاه چشتي
 - سائين ميران شاه - سامي چئن راء - پڳت کنور رام سنت
 - سنت کلهوڙام.

- 9) اردو ڪلام :

انتساب

ميان غلام علي ”مسرور“ فقير جي لائق فرزند،
شهانشاه بيدل سرڪار جي درگاه تي قبول پيل خاص خدمتگار،
پنهنجي مربي پاءُ باجهاري ۽ سڄاڻ صوفي
مرشد سائين احمد بخش بدوي عرف فقير سائين ”مثل مسرور“

۽ فقير مسرور جي انهيءَ ويڙهي جي نالي
جنهن لاءِ فقير پاڻ شهنشاه بيدل سائين کان دعا
گهرندي چيو هو:

مجازيءَ جي جهلي جهولي ڪنان، امن و امان ڏيئي،
سدا ”مسرور“ جو ويڙهو رکڻو آباد اي بيدل.

بيدل مسرور بدوي

پبلشر پاران

بيدل نامو، اوهان جي هٿن ۾ آهي، اسان جو وعدو هو ته اسان جو ٻيو ڪتاب ميان غلام علي مسرور فقير جي ڪلام (ڪليات) تي مبني هوندو پر جيئن ته اهو مسرور پبليڪشن ڪراچي ۽ سنڌي ادبي بورڊ حيدرآباد جي گڏيل سهڪار سان، فقير مسرور جي ورسِيءَ تي اٽڪل مارچ 2000 جي وچ ڌاري شايع ٿي رهيو آهي، ان ڪري اسان هن ڀيري خاص طور حضرت قادر بخش بيدل رحمت الله عليه جي عرس مبارڪ جي موقعي جي مناسبت سان فقير مسرور جي ان ڪلام جي چونڊ پيش ڪري رهيا آهيون، جيڪو فقير مسرور، حضرت قادر بخش بيدل رحمت الله عليه جي عقيدت ۾ چيو آهي.

بيدل نامي ۾ پيش ڪيل ڪلام جي چونڊ، انهي جي مختصر علمي مطالعي ۽ تصوف جي فڪر انگيز نقطن تي اهڙي جامع ۽ آسان انداز ۾ سمجهاڻڻ جو ڏکيو ڪم ڪري جناب بيدل مسرور اهو به ثابت ڪيو آهي ته هو صرف فڪشن رائٽر، شاعر موسيقار يا راڳي ئي نه آهي پر هو سٺو مضمون نگار به آهي ته تصوف جي باريڪين کان به ڀلي ريت واقف آهي.

بيدل مسرور جي جاڙن ناولتن، چاهتن جي ٿوڻي تي ۽ آءُ لو يو جي پيار ڀري آجيان ڪرڻ ۽ انهيءَ جي خوبصورت موٽ ڏيڻ تي ادارو پڙهندڙن جو نهايت شڪر گذار آهي. انهيءَ سان گڏ اسان کي اها به اميد آهي ته هي ڪتاب ”بيدل نامو“ پڻ پڙهندڙن جي ذوق ۾ اضافو ڪندو. خاص ڪري تصوف سان تعلق رکندڙن کي هن ڪتاب مان تمام گهڻو لطف ۽ حظ حاصل ٿيندو.

سائرس مسرور بدوي

پارس مسرور بدوي

حق جو مظهر، عارف ڪامل، عشق جو مطرب، سچ ۽ سونهن جو مست، ستر
سلوڪ جو سالڪ، صوفي القادري، "ميان غلام علي مسرور فقير بدوي"
شڪارپوري، مانجهي مٿيادار ۽ رندن جو راز دان هو. سندس شمار سنڌ جي انهن
ناميارن صوفي بزرگ شاعرن ۾ ٿئي ٿو، جن عشق ۽ عرفان جون منزلون ماڻيون ۽
سرت وارن کي سوز ۽ سک جون سرڪيون پياريون.

تصوف جي دنيا ۾ سنڌ کي اعليٰ شرف حاصل آهي، جنهن جي هر شهر وسي
واهڻ ۾ ذات الاهيءَ جا اهڙا لازوال اظهار ٿيا آهن، جن جي انوار سان ڪروڙين قلب
قراريا آهن. جيئن ڏاکڻي سنڌ ۾، قومي زندگيءَ جو شعور ڏيندڙ انساني احساس جو
ترجمان، لوڪ ورثي ۽ تاريخ جو محافظ، پريت ۽ امن جو پيغمبر، شاعرن جو
سرتاج، حضرت شاھ عبداللطيف ڀٽائي عليه رحمت آهي، تيئن وري وچولي سنڌ
۾ وسندڙ، ذات حق جي راز تان پردو پري ڪندڙ، عشق جي شينهن تي سواري
ڪري، وحدت واري نينهن جي نوبت هڻندڙ سيوهاڻي سردار لاهوتي لعل حضرت
قلندر شهباز عليه رحمت آهي.

اهڙيءَ ريت اتر سنڌ ۾ سالڪن جي سرتاج، عشق جي اوتار، دولهه درازي
سرڪار سچل سرمست عليه رحمت، "بره جي باز فقير قادر بخش بيدل رحمت
الله عليه" ۽ "جمال جي عاشق فقير محمد محسن بيڪس عليه رحمت" جهڙا
بزرگ، عالم ۽ هستيءَ کي همت اوست ۾ گم ڪندڙ غازي شاعر به ٿي گذريا آهن،
جن پنهنجي علم فضل، ڪلام ۽ پيغام جي ذريعي بنا ڪنهن مت پيد جي،
ڪروڙين دلين کي محبت، هيڪڙائي، امن آشتيءَ جي فيض سان ڀرپور ڪيو آهي.
ساڳيءَ طرح شڪارپور شهر کي به وڏو مان ۽ مرتبو حاصل آهي جتي، ويدانت
۽ تصوف جي مهان شاعر، آتم گيان جي پندار، سامي چئن راءِ، صاحب ۽ نمائين
دلين جي غمخوار ۽ محبوب صوفي شاعر، "ميان غلام علي مسرور فقير" صاحب
جن به درشن ڏنو ۽ سنڌ جي سونهن ۽ سڳند جي امر اهڃاڻن ۾ اضافو ڪيو.

"ميان غلام علي مسرور فقير" اهو محبتي شاعر آهي جنهن کي بره جي بار
جي پاڪر ملي، سبباني ستر جي سروپا ملي، شاعريءَ جو سلوڪ مليو ۽ نسنڱ
نينهن کي ڪٽائڻ لاءِ طرب مليو. ميان مسرور پنهنجو سمورو ڪلام انهيءَ محويت
۽ طرب واري ڪيفيت ۾ چيو آهي، جنهن ۾ پنهنجي مرشد راه هدايت شهنشاه
فقير بيدل ۽ درويشي دلين جي رهبر سرڪار سچل سرمست ۽ جمال جي عاشق فقير
بيڪس وانگر ظاهر باطن جا اسرار ۽ جوش جلال جا ساڳيا سنهيا هو بهو آندا آهن.

جنهن جي ڪري هن به پنهنجي ساٿاري صوفي شاعرن جي قطار ۾ شامل ٿيڻ جو منصب ماڻيو آهي.

”فقير سائين مسرور“ جو برڪت ڀريو نانءُ پنهنجي ڪلام ۽ نثري تصنيفن جي ڪري علم ادب جي فلڪ تي روشن آهي. پاڻ سنڌي ٻوليءَ جو اهو صوفي شاعر ٿي گذريو آهي. جنهن جي ڪلام ۾ نه صرف ناسوت جا ستر، باهوت جا راز، ذات الاهي جا اذڪار، ظاهر باطن جا اسرار ۽ منصوري موج مستي آهي پر سندس ڪلام ۾ زماني جي نت نون رنگن بدلائڻ تي تنقيد، اخلاق ۽ انسانيت جا درس ۽ ناصحائا نقطا به آهن. سندس ڪلام، سنڌي ٻوليءَ جو اهو شاهڪار آهي جنهن ۾ ٻوليءَ جي سلاست ۽ فصاحت سان گڏ ترنم، رواني ۽ محاورن جا پندار به آهن.

سنڌ جي هن روح پرور شاعر جي علمي ادبي ڪارنامن، زندگيءَ جي سبق آموز تجربن، ڪلام جي گهرائي ۽ حسن کي ڏسي ڪيترائي قدر شناس اڄ به ساڻس عقيدت جو اظهار ڪن ٿا. هيٿر سال گذري وڃڻ جي باوجود اڄ به وڏي اڪير ويڄان سندس ورسيءَ تي ڪيئن محبتي مرد، دوران ڏوري اڃي سندس مڃايل محبت جي ميڙي کي وڌيڪ مڃائيندا آهن. ساڳيءَ طرح هند ۾ به سندس ياد کي تازو رکڻ لاءِ منڊل محفلون ۽ ورسيون ملهايون وينديون آهن. ورسيءَ جي موقعن تي خاص طور فقير جو فرزند سائين احمد بخش بلوي عرف مرشد منل مسرور، فقيرن جي ٽولي سان سرگس ڪري ڳائيندي مزار تي چادر چاڙهڻ ويندو آهي خيرات ڪرائيندو آهي ۽ راڳ ڪلام جي محفل ۽ ادبي نشست يا مشاعري جو اهم ڪردار به ڪندو آهي.

عام طور عرس جي مناسبت سان فقير مسرور يا شهنشاهه بيدل سائينءَ جي سوانح ۽ ڪلام تي تحقيقي ۽ معلوماتي مقالا پڙهبا ته هميشه ئي آهن يا مختلف رسالن يا اخبارن ۾ مضمون ۽ ليک به شايع ٿيندا رهندا آهن مگر هن ڀيري هي هڪ خصوصي مقالو ”بيدل نامو“ ترتيب ڏئي، ڪتابي صورت ۾ شايع ڪرڻ جو هڪ خاص مقصد هي آهي ته فيبروري 2000 جي وچ ڌاري سرڪار بيدل بادشاهه جو عرس مبارڪ ٿي رهيو آهي ته هڪ مهيني کان پوءِ يعني مارچ 2000 جي وچ ڌاري فقير سائين مسرور جو عرس به منعقد ٿي رهيو آهي، اهڙي مبارڪ ۽ پاڳيري موقعي تي فقير مسرور جي چيل هن چونڊ ڪلام جو شايع ڪرڻ منهنجي لاءِ اعزاز کان گهٽ نه آهي.

هونئن ته فقير صاحبن جو تمام گهڻو ڪلام پنهنجي پير مغان شهنشاهه فقير بيدل سرڪار جي عشق، محويت ۽ طرب ۾ چيل آهي پر مون هت خاص طور انهيءَ ڪلام جي چونڊ آندِي آهي جا، شهنشاهه فقير بيدل سائين جي پاڪ نام سان منسوب آهي، جنهن مان نه صرف شهنشاهه فقير بيدل بادشاهه جي فيض جي پالوٽ جو پتو پوي ٿو پر خود فقير مسرور جو صوفيائيو مسلڪ ۽ سندس منزل ۽ درجات به

نظر اچن ٿا، جنهن ۾ سلوڪ جي طئي ڪيل منزلن جا منظر به آهن ته توحيد ۽ صفات جا سُر به آهن، عجز ۽ عاجزيءَ جا انواع به آهن ته رنديءَ جاريگ ۽ دمڙيءَ جا دستاويز به آهن.

بيدل نامي جي عنوان هيٺ سينگاريل هن سوکڙيءَ ۾ فقير مسرور جي لکيل هڪ خوبصورت مداح، ”ستگرو سائينءَ جي سوکڙي“ به شامل ڪئي وئي آهي. فقير سائينءَ، هيءَ مداح پنهنجي مرشد راهه حقيقت شهنشاهه بيدل سرڪار جي در تي ڪميا لاءِ پاڏائيندي چئي آهي.

فقير مسرور جي لکيل ”مسدس مسرور عرف هيرن جوهار“ جي مقبوليت سان گڏ پنهنجي دور ۾ هن مداح به وڏي شهرت حاصل ڪئي هئي، نه صرف شهنشاهه بيدل سائين جي مريدن خادمن ۾ پر مدرن ۽ نڪاڻن ۾ به هيءَ مداح وڏي عقيدت وچان پڙهي ويندي هئي.

صوفي ساجاهه رکندر عقيدتمند هندن ته هن مداح کي ڪيترائي ڀيرا پاڪيٽ سائيز ۾ به شايع ڪرايو هو، جن مان اسان کي به ڇاپا، 1940 ۽ 1941 جا هٿ آيا آهن. اهي ٻئي ڇاپا موتي رام گرداري داس، موتي پرنتنگ پريس (لکي در اندران) شڪارپور مان شايع ڪرايا هئا.

آنجهاني پروفيسر جهامنداس ڀاڻڊ چواڻيءَ، ”فقير مسرور کي مسلمان ته ولي مڃيندا هئا پر هندن ۾ به هن جي وڏي محوتي هوندي هئي.“ انهيءَ جو ثبوت ان مان به ملي ٿو ته 1981ع ڌاري شري ڪنيا لال عينشي رام اڇليا، پيٽامبرداس سهجرام، ڪوٺاري پرنتنگ ورڪس سمباوي چيمبرس، سرپي، مهتا روڊ فورٽ بمبئيءَ مان به هي مداح شايع ڪرائي آهي. جنهن جي مهر ۾ ”يادگيري پتر“ جي عنوان هيٺ وضاحت جا ٻه اکر به لکيا اٿس:

”هي ننڍڙو پستڪ ”مداح ستگرو“ سائينءَ جي سوکڙي، سچي سک ۽ شرڌا سان پنهنجي سرگواسڻ ڌرمپتي تلسي ٻائيءَ جي پوتر ياد ۾ ڇپائڻ جي ڪوشش ڪئي اٿم. سرگواسڻ جو ستگرو سائينءَ جي مداح ۾ اٽوٽ وشواس ۽ سچو نشچو هو. اميد ٿو ڪريان ته سڀ ڀائر ۽ پينر هي مولڪ ماڻڪ موتي پستڪ پڙهي، ان جي اپار جي مهما جو مزو وٺندا. شل ستگرو سائينءَ جي مهر سان سڀني پريمين مٿان هر دم قائم رهي.“

هن مداح جي مقبوليت ۽ شهرت جا ٻيا به ڪيترائي سبب آهن، مثال طور هڪ ته ”فقير مسرور“ جي هيءَ مداح سموري انساني جيوت جي رهنمائيءَ لاءِ، دل جي اٿاهه گهرائين وچان گهريل دعا آهي. جنهن ۾ آخر جي تڪليفن ۽ چوٽڪاري لاءِ ٻي اختيار اکين ۾ آيل آنسوئن واريون التجائون آهن، زماني جي ڪوڏ، ڪروڙ ۽ ڀاپ کان پاسي رکڻ جون وينتيون ڪيل آهن، جوانيءَ جي عمر ۾ ڪيل لاپرواهين ۽

غفلت ۾ گذاريل زندگيءَ ۽ غلطين جي معافيءَ لاءِ باڏايو آهي. پنهنجي انساني جامي ۾ رهي، هن دنيا جي ڏکڻ ڏاکڻ کان بچڻ لاءِ. ۽ شيطاني ڪمن خلاف جنگ جوڙڻ جي همت ۽ مظلوم غريب ۽ ابوجهه مخلوق جي سک لاءِ دعائون گهريون آهن.

بيو سبب هي به آهي ته جيئن ته انسان، قدرت ۽ الله پاڪ ذوالجلال جي حڪمت اڳيان بلڪل بيوس آهي، عقل ۾ ناقص آهي ۽ علم هوندي به محدود آهي، انهيءَ خيال سبب هن مداح ۾ جيڪي نقطا سمايل آهن اهي عام ماڻهوءَ جي من کي شانت ڪرڻ ۽ ذهن جي اطمینان لاءِ انتهائي فائدي وارا آهن.

تيون سبب هن مداح جي مقبوليت ۽ شهرت جو اهو آهي ته هن مداح ۾ سنڌيءَ سان گڏ هندي ۽ سنسڪرت زبانن جو امتزاج اهڙي ته عمدگيءَ سان ٿيل آهي جو سنڌي هندن لاءِ روز مره جي ٻوليءَ واري صورت ۾ سمجهڻ، نهايت آسان آهي.

تصوف مطابق، هندو، مومن، گبر، يهودي يا سک ۽ عيسائي هڪ ئي ذات جي وحدت جا بيمڪ آهن ۽ وحدت ڪثرت جي انهيءَ بنيادي نقطي سبب هر مذهب ۽ ملت جو ماڻهو صوفيءَ جي ساڃاهه، اخلاق ۽ عمل مان فيض حاصل ڪري ٿو. هيءَ مداح، ستڱرو سائين جي سوکڙي، سنڌي ادب ۽ ديس واسين جي لاءِ هڪ انمول سوکڙي آهي جيڪا فارسيءَ جي ٽيهه اڪري وانگر اوائلي سنڌيءَ (ديو ناگري لپيءَ) تحت، الف، ب جي حرفن تي اٽڪل 36 بندن تي مشتمل آهي.

هيءَ مداح گهاڙيئي جي لحاظ کان به نهايت خوبصورت آهي جيڪا ظاهر ته مخمس جي صنف ۾ يعني پنجن مصراعن تي چيل آهي. هن جو هر بند مثلث وانگر ٽن هر قافيه مصراعن تي چيل آهي. جنهن جي وراڻيءَ واري مصراع مطلع جي مثنوي بند سان هر قافيه آهي. ڇاڪاڻ ته مطلع پڻ مثنوي جي صنف تي يعني ٻن هر قافيه مصراعن تي چيل آهي. اهڙيءَ طرح بند جي مثلث ۾ وراڻيءَ سان مطلع جي پهرين مصراع چيل آهي. انهيءَ مان اندازو لڳي ٿو ته ”فقير مسرور“ جي هيءَ مداح مخمس جو به هڪ نئون ۽ عمدو مثال آهي.

مطلع (مثنوي بند):

ست گرو گرو داتا، شاه مون شرڌا پڄاءِ،
ڪو پلاڻي پال پنهنجو داد ڪر درسن پساءِ.

مثلث بند:

جا چياري دل مٿي منهنجي ڏيو جپ نام جو،
جئن جيي جگديس ڪي، ساڪي ٿيان سترام جو،
جڏ ڪري ارجن جيان، اپڪار ڪريان عام جو.

نانءُ جس جڳ ۾ رهي جئن جوت ڪا اهڙي جڳاءِ،
ست گرو گرديو داتا شاه مون شرڌا پڄاءِ.

ستگرو سائينءَ جي سوکڙيءَ ۾ ٻوليءَ جي سونهن ۽ رواني، خيال جي اڏام، غور ۽ فڪر جا املهه ماڻڪ پويل آهن ۽ ست ست ۾ تجنيس ۽ لفظ لفظ ۾ معنويت جي ڪاڻ موجود آهي.

هن سموري مداح ۾ ”فقير مسرور“، تجنيس حرفي جي حسن ۽ حرمت کي اهڙي ته پاڪائيءَ سان برقرار رکيو آهي جو انهن اکرن جي صوتي آهنگ مان ڪنهن جهڙي روائي ۽ مسلسل گونج ٻڌڻ ۾ ٿي اچي.
۽ سندس ڪلام ۾ جيڪا لشي يا وزن آهي، انهيءَ جو اهڙو ته ڪمال آهي جو پڙهڻ سان لفظن جي اداڻگيءَ ۾ هڪ فطري جهولو (الوڏ) به پيدا ٿيندي نظر اچي.
مثال طور:

پا: پيالو پريم رس جو پُر ڪري، پرتئون پيار،
قرب ڪر ڪوئي، ڪلنگي ڌر، مون کي ماري جيار،
پٽ اتان واري ڪٿي تون سڀڄ سڪپت تي ويهار،
پاند منهنجو پرتون پريو، بي جي در تي نا پناءِ،
ست گرو گرديو داتا شاه مون شرڌا پڄاءِ.

هن سوکڙيءَ ۾ سنڌي، هندي ۽ سنسڪرت زبانن جا انتهائي بي بها موتي مڙهيل آهن، جديد دور ۾ يقينن انهن لفظن جي سمجهڻ ۾ ڏکيائي ٿئي ٿي ان ڪري مون خاص ڏکين لفظن جي معنيٰ به ڏني آهي ته جيئن جديد دور جا اديب شاعر به ”فقير مسرور“ جي هن ڪلام مان لطف ماڻي سگهن.

فقير مسرور جي محبت ۽ صحبت جو سلسلو ٻين عاشقن ۽ سالڪن سان به تمام وڏي عقيدت وارو هو، انهيءَ ڳالهه کي خيال ۾ رکي، عقيدت ۽ احترام سان پيش ڪيل هن سدا بهار سوکڙي ”بيدل نامي“ جي مهڙ ۾ فقير مسرور جو مثنويءَ جي صنف ۾ ڇپيل ڪجهه اهو ڪلام به شامل ڪيو ويو آهي جيڪو پاڻ پنهنجي منظوم تصنيف ”مثنوي هير رانجهو“ جي مهڙ ۾ ترتيب ڏنو آهي.

ساڳي ئي خيال کان ”بيدل نامي“ جي آخر ۾ اسان فقير مسرور جو اهو محبت سان واسيل ڪلام به شامل ڪري رهيا آهيون جيڪو پاڻ شڪارپور جي ڪجهه بزرگن، وڏين ۽ درويشن جهڙوڪ: امين شاه چشتي، حاجي لطيف شاه، منوچهر شاه بمعروف منچر شاه بخاري، ميران محمد شاه بمعروف مير شاه، چئن راءِ سامي، ڀڳت ڪنور رام سنت ۽ سنت ڪلهو رام ۽ رتيديري جي بزرگ نبي شاه وڳڻ ۽ ملڪ شيراز جي وڏي شاعر حافظ شيرازيءَ جي عقيدت ۾ لکيو آهي.

جهڙيءَ طرح شهنشاهه فقير بيدل سائين، دولهه درازي سرڪار سڄل سرمست رحمت الله عليه جي الاهي اسرارن ۽ مرشد ڪامل طريقو حمدي حضرت شاه خير الدين شاه بادشاهه جي تنوير ڪمالات جو چهچھڻو پسيو، تيئن فقير مسرور به فنا في الشيخ ٿي. پنهنجي پير مغان جي فرزند فقير بيڪس سائينءَ کي به شهنشاهه بيدل بادشاهه جي شمع حسن تي پرواني مثل قربان ٿيندي ۽ سندس اسم کي به عرش فرش تي اظهاريندي ڏٺو ته بيڪس سائين لاءِ به بي اختيار سندس دل مدح خواني ڪئي هئي:

تون صاحب سباجهو آهين سردار صوفي،
سچو رند رهبر منهنڊار صوفي.

عقيدت جي هن گلستي ۾ ”فقير مسرور“ جي چيل اها مداح ”مداح بيڪس سائين“ به شامل ڪئي وئي آهي. اميد آهي ته تصوف ۽ علم ادب جو ذوق رکندڙ پيار ۽ عقيدت واري هن ڪوشش کي دل سان ضرور لکيندا.

هن ڏس ۾ مان خاص طور پنهنجي مربي پيءُ سائين احمد بخش بدوي عرف مرشد مثل مسرور سائين ۽ سائين مشتاق علي سومري صاحب جو نهايت ثورائتو آهيان. جنهن فقير مسرور سائينءَ جي ڪلام جي درست پڙهڻي مقرر ڪرڻ ۽ تصوف جي باريڪ نقطن کي سمجهڻ ۾ منهنجي وڏي مدد ڪئي.

خادم

بيدل مسرور بدوي.

فقير ميان غلام علي مسرور بدوي

مختصر سوانحي خاڪو

پيدائش:

سنڌ جو هي معروف صوفي شاعر، 1 جولاءِ 1894ع / 26 ذوالحج 1311 هجري تي شهر شڪارپور ۾ ڄائو. سندس والد جو نالو مخدومي ميان رحيم بخش بدوي المعروف "ماسٽر" هو.

تعليم ۽ تربيت:

سندس تعليم جي ابتدا پنهنجي شفيق والد جي نگرانيءَ هيٺ ٿي. 1901ع کان قاضي محلا شڪارپور ۾ پڙهڻ شروع ڪيائين. 1910ع ۾ فائينل جو امتحان پاس ڪيائين. جنهن بعد ٻه سال تپيداري اسڪول حيدرآباد ۾ ٽريننگ ورتائين.

ملازمت:

1912ع ڌاري تپيداريءَ جي نوڪريءَ ۾ داخل ٿيو. ملازمت دوران نوابشاهه، نوشهروفيروز، شڪارپور، لاڙڪاڻي ۽ ميرپورخاص جي مختلف ٽپن تي رهيو. 1928ع ۾ کيس ترقي ملي ۽ پاڻ بئراج مختيارڪار وٽ سپروائيزنگ تپيدار مقرر ٿيو. 1936ع ڌاري سندس بدلي لاڙڪاڻي ٿي ۽ اتان ئي پاڻ 1945ع ۾ رٽائر ڪيائين.

شادي:

عزيزن جي حڪم تي 1927ع ۾ شادي ڪيائين. کيس چھ پٽ ۽ پنج نياڻيون ٿيون. سندس پٽن جا نالا هن ريت آهن: غلام دستگير (ننڍڻ ۾ گذاري ويو)، رحيم بخش بدوي، احمد بخش بدوي عرف منل مسرور، لعل بخش (نوجوانيءَ ۾ گذاري ويو) ميران بخش بدوي ۽ بيدل بخش عرف بيدل مسرور بدوي.

ذوق شوق:

سرڪاري نوڪريءَ ڪرڻ سان گڏوگڏ پنهنجو باقي وقت سنڌ جي بزرگن، اوليائن ۽ فقيرن جون چونڪيون ڏيڻ، انهن جو ڪلام گڏ ڪرڻ ۽ ڳائڻ، دوستن عزيزن سان ميل ملاقاتون ڪرڻ ۽ غريبن غمزدن جي غمواري ڪرڻ پنهنجي مرشد راهه هدايت شهنشاهه فقير قادر بخش بيدل جي درگاه تي روهڙي وڃي حاضري ڏيڻ دولهه ڌراڙي سرڪار عبدالوهاب سچل سرمست جي چونڪي يا حضرت عثمان مروندي قلندر لعل شهباز جي ڌمال لاءِ سيوهڻ، توڙي سنڌ جي سرتاج پٽ ڏاڻي حضرت شاه عبداللطيف ڀٽائيءَ جي درٻار جو سلام ڪرڻ ته ڪڏهن شاه عنايت

جهوڪ جي اڱڻ تي عشق ڪڏائڻ ته ڪڏهن ڪنڊڙيءَ جي بزرگن سان ملاقاتون
سندس زندگيءَ جو مسلڪ هو.

فقيري فيض:

ظاهري طور 1908ع ڌاري جڏهن پاڻ اڃا پندرهن سالن جو هو ته شهنشاه
فقير بيدل سائين جي درگاه تان کيس باطني فيض مليو، جنهن لاءِ پنهنجي
ڪيترين ڪافين ۾ ذڪر ڪيو اٿس.

شخصيت:

فقير سائين نهايت سهڻو، ڪلمڪ ۽ هر دلچيز هوندو هو. سندس سريلي ۽
مٺڙي آواز، ستار وڄائڻ، يڪتاري تي درويشن جا سنگ ڀرڻ لاءِ ته هر ڪو سندس
سائي ٿيڻ لاءِ آتو هوندو هو. پر سندس فڪر انگيز ڳالهين، سدائين مرڪندڙ مک ۽
پروچار هلڻ تي به مٿس هزارين موهت هوندا هئا.

همعصر ۽ مداح:

فقير سائين جي پيارن، دوستن ۽ کيس چاهڻ وارن جو ڳاڻاڻو انتهائي مشڪل
آهي، پر علم ادب ۽ فن جي ميدان جون ڪجهه اهم شخصيتون جيڪي پنهنجي
وطن ۽ ويڙهيچن لاءِ وڙهندا هئا، تن مان فقير سائين کي چاهڻ وارا ڪجهه هي
آهن:

حڪيم فتح محمد سيوهاڻي، ڊاڪٽر غلام محمد عمر بن دائود پوٽو، محمد
هاشم مخلص، محمد بخش واصف، حاجي محمد صديق ميمڻ، رئيس ضياءُ الدين
بلبل، چيئرمين پيرسرام، ڪشيچند بيوس، حاجي امام بخش خادم، حاجي محمود
خادم، نواز علي نياز، عثمان علي انصاري، علي نواز علوي، سردار محمد بخش
ڪوچهي، آغا صوفي، ڪيٿلداس فاني، بولچند راجپال، پروفيسر قبيرواڻي، مولابخش
مسڪين پٽو، پروفيسر جهامنداس پائيا، لطف الله بدوي، احسان بدوي، شيخ اياز،
شفيع احمد اوج علوي، لعل محمد لعل، خواب حيدرآبادي، فقير عبدالوهاب ناظم،
عبدالفتاح عبدعاقلي، ميان غلام عباس قادري، علي گوهر يڪتا، ڊاڪٽر شيخ
محمد ابراهيم خليل، شاهنواز عارف، پروفيسر رام پنجاڻي، غلام محمد گرامي،
غلام احمد نظامي ۽ پيرسرام ضيا.

فنڪارن مان:

ماسٽر چندر، ڀڳت ڪنور رام سنت، پائي چيلو، گلشن صوفي، مائي الله رکي،
جيوڻي پاڻي، قدرت الله خان، سينتو خان، الله ڏنو نوناري، حافظ احمد گوپو ۽ استاد
محمد حسن ستار نواز.

بيدل نامو

فقيرن مان:

محمد فقير گتياڻ، هولارام پورن ناس وارو، فقير هدايت علي تارڪ نجفي، فقير غمدل، فقير سائين بيدل جو صحبتي فقير الله اوباهي شاه، نصير فقير جلالاڻي، ميرل فقير هنباه وارو، سائين انور شاه جهانپور وارو، شائق فقير عمرائي جيڪب آباد وارو، فقير قلندر بخش هيسباڻي ڪنڊياري وارو، پرسرام جوگي بمبئيءَ وارو، ڪنيا لال اڇپليا، سانوڻ مل تپيدار گهوٽڪيءَ وارو، رگھومل پنجابي بمبئيءَ وارو، فقير اميد علي خواجاڻي، منشي صدرالدين، نور احمد پٽي مختيارڪار، گورڊن داس تپيدار روهڙيءَ وارو سندس پيارن ۾ شامل هئا.

شاعري:

فقير سائينءَ جي طبيعت نهايت موزون هوندي هئي. علم موسيقيءَ جي ڄاڻ سبب ۽ فقيري رمز جي اظهار لاءِ سدائين طرب جي حالت ۾ رهندو هو. سندس والد به منجهس اهڙين لاروال ڪيفيتن کي ڏسي تعليم ۽ تربيت تي خاص ڌيان ڏنو هو، جنهن جي نتيجي ۾ پاڻ چوڏهن سالن ۾ علم عروض ۽ موسيقي ۽ صنايع بدائع ۾ مهارت حاصل ڪري ورتي هئائين، ان سبب سرائڪيءَ ۾ سي حرفيون ۽ فارسي ڪلام به چوڻ لڳو. فقير سائين بنيادي طور ”ڪافي“ جو وڏو شاعر هو، پر علمي ادبي ڄاڻ سبب ۽ عروضي دور جي تقاضائن سبب سندس ڪافين ۾ خيال، فڪر ۽ موضوع سان گڏ عروضي خوبون به آهن. پاڻ بيت، مولود ۽ ڪافين سان گڏ مسدس، مخمس، مرثيو، مثن، مثن، مربع، مستزاد، معشر ۽ مثنوي جي صنفن ۾ به طبع آزمائي ڪئي اٿس. سندس سموري ڪلام جو محور عشق، امن، درد، هيڪڙائي، نفي ۽ اثبات جي سڳند پکيڙيندڙ آهي. پاڻ سنڌي، اردو، هندي، سرائڪي، فارسي ۽ انگريزيءَ ۾ ڪلام چيو اٿس.

تصنيفون:

فقير سائين سنڌيءَ ۾ اٽڪل 13 طويل مسدس لکيا آهن، جيڪي گهڻو ڪري تصوف جي تقطن کي عيان ڪرڻ لاءِ بنيادي اهميت رکن ٿا. سندس ٻيون تصنيفون هن ريت آهن:

1. اسرار حسيني جيڪو 261 بندن تي مشتمل آهي اڃا اڻپورو ۽ اڻڇپيل آهي.
2. فقير سائينءَ جو ”مسدس مسرور عرف هيرن جو هار“ 1914ع ڌاري شايع ٿيو. جيڪو سنڌي ٻوليءَ جو پهريون طبعزاد ۽ طويل (97 بندن تي مشتمل) مسدس آهي. اهو ڪيترو عرصو سنڌ يونيورسٽي ۾ انٽر ۽ بي اي جي تڪليف تي رکيل هو.
3. مناج ستگرو سائينءَ جي سوکڙي. (هندي الف ب وار ڇيل 36 بندن تي مشتمل مخمس، ڪيترائي دفعا شايع ٿيل)

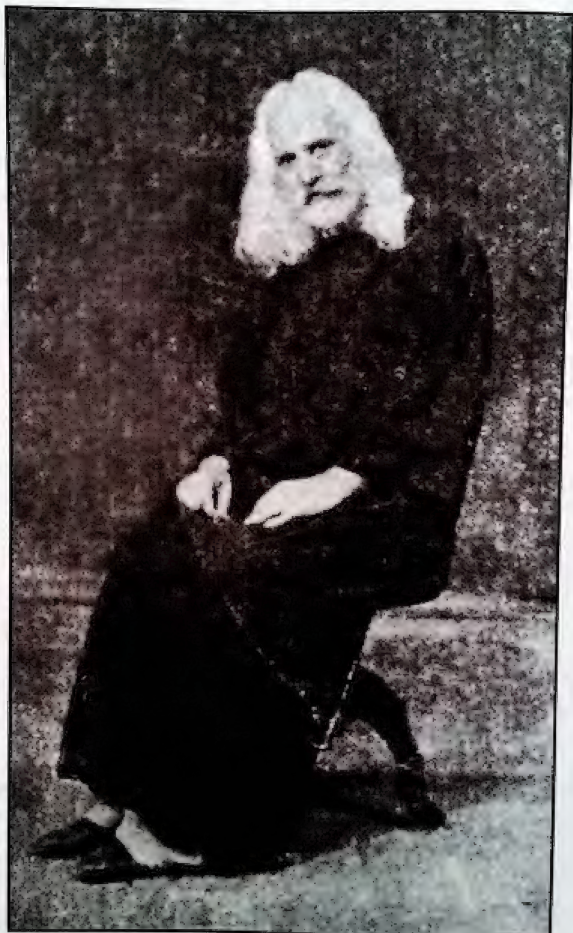
4. مجازي معشوق: (مسلسل صنعت سوال جواب)
5. ڪنڊڙيءَ جا ڪلتار (قلمي)
6. بيدل جو سنڌي ڪلام: (شايع ٿيل آزاد بوڪ ڊيپو جيڪب آباد مولف بولچند راجپال)
7. راڳ جي شرعي حيثيت: (شايع ٿيل ماهوار پيغام ڪراچي مئي جون 1981)
8. واڇوڙو مل: (ناٽڪ: شايع ٿيل ادب محل شڪارپور)
9. مثنوي هير رانجهو: (اڻچهيل ٽن ڀاڱن ۽ 2379 شعرن تي مشتمل)
10. پريم ساگر: (اردو ۽ هندي ڪلام)
11. حسن ازل: (حمدي ۽ نعتيه ڪلام)
12. قلقل عندليب: (فارسي ڪلام)
13. قيامت نامو: (نثر اڻچهيل)
14. رهنمائي موسيقي: (اڻچهيل)
15. من جي مستي: (اڻچهيل)
16. سلطاني سهاڳ: (اڻچهيل)
17. دشمن: (اڻچهيل)
18. مسرور نامو: (الف ب وار اٽڪل 90 چونڊ ڪافين جو ديوان، اڻچهيل)
19. ڪانگل نامو: (چهيل سنڌ حيدرآباد مئي 1992ع)
20. مڪتوبات مسرور: (اڻچهيل)
21. بيدل جا فارسي رسالا: (اڻچهيل: مرحوم لطف الله بلوي جي ڪتب خاني ۾)
22. صديق فقير سومري جو ڪلام: (اڻچهيل: مرحوم لطف الله بلوي جي ڪتب خاني ۾)
23. فقير واليدڻي جو ڪلام: (قلمي)
24. ڪليات مسرور: (سنڌي ادبي بورڊ حيدرآباد ۽ مسرور پبليڪيشن ڪراچي جي گڏيل سهڪار سان جلد شايع ٿي رهيو آهي.

وصال:

”فقير سائين مسرور“ پنهنجي سموري زندگي فقيريءَ ۾ گذاري ۽ پاڻ دنيا وارن جي ذميوارين کي پوري ڪرڻ ۾ سڪ پاتائين. سرڪاري نوڪريءَ تان رٽائر ڪرڻ جي باوجود به خانگي نوڪريون ڪري پنهنجي گهرو ذميوارين سان منهن ڏنائين. آخر ۾ سردار محمد بخش ڪوچهيءَ جي زمين سنڀالڻ لاءِ ٽنڊي آدم وڃي رهيو، جتي تاريخ 19 آگسٽ 1953ع/ 8 ذوالحج جي رات جو پنهنجو حقيقي محبوب جي دعوت قبول ڪندي هن ديهه مان پرواز ڪيائين. وصال وقت ”فقير مسرور“ جي ڄمار شهنشاه بيدل سائين جيان 59 سال هئي.

بيدل نامو

سنڌ ۾ 8 ذوالحج تي هر سال ”فقير مسرور“ جي عشق اوتاري تي سندس لائق ۽ جاءِ نشين فقير فرزند سائين منل مسرور سائين ميڙاڪو مڇائيندو آهي. جنهن ۾ سنڌ جا گيتراڻي صوفي، فقير ۽ اولياءَ اچي شرڪت ڪندا آهن. اهڙيءَ طرح هندستان ۾ فقير سائين مسرور جي ورسِيءَ 19 آگسٽ تي ملهائي ويندي آهي.

۱۳۰۰

بسم الله الرحمن الرحيم
 في شهر ربيع الثاني سنة ١٢٠٠

الرافع فقير ما اخلص

شهنشاه فقير بيدل سائين جي دستخط ۽ مهر مبارڪ جو عڪس

ابراهيم باوصف رسته شيراز
 اسم ذات بخت اور سند
 در کجا کس اراست دراني
 نام و بيت عربي جي کني
 در حقيقت جو فوجت پنج
 در هر اوسته بقم اين پنج
 اوسته محراب و علي احمد
 علي احمد جي خود آن سند
 از حيدر گاشقي عارف شوق
 نکته نشو با مشهوره ت غرض
 قال مولانا محمد ابي
 في انشور که کوه که
 مستخدم و مجرب در است
 بر سر دره مکونيش
 گفت آن شام کلام کوکار
 نکته تاجيه اورا با و
 کين بخت سالي مشايف
 کا در و ختم شده اين سند
 سر زده از زمره و جتنه است
 گاشقي مستوفي از آيات اوست
 نيز به خود غريب ارجو است
 خود کليم و دست لغت
 رنگ و پير کي است واحد بجا
 معاني غني کو پشان و بيان
 حقيقت کن کونه با سب و سدي
 تاجيه جي گشودني
 چقدر زرين نگار بر پايه
 تاجيه جي گشودني
 شمس نامه و قافيه کي مست
 دست بر دراز شده و چون
 غرض در محراب کي تمام
 مابقت بر کيف کرده و السلام
 شهنشاه فقير بيدل سائين جي دستخط ۽ مهر مبارڪ جو عڪس

شهنشاه فقير بيدل سائين جي تحرير جو عڪس

بيدل نامو

فقير قادر بخش بيدل بادشاه

مختصر سوانحي خاڪو

سنڌ جو ڪهڙو شخص آهي جيڪو شهنشاهه بيدل سرڪار جي پاڪ نالي کان واقف نه آهي، سالن کان وٺي هن درويش فقير جي علميت، فڪر ۽ ولايت کان سنڌ جو بچو بچو واقف آهي، سندس تعريف ڪرڻ سچ کي ڏيئو ڏيکارڻ برابر آهي.

پيدائش:

سنڌ جو هي جيد عالم، سنڌي، سرائڪي ۽ فارسيءَ جو وڏو صوفي شاعر فقير قادر بخش بيدل رحمت الله عليه سن 1815 عيسوي مطابق 1231 هجريءَ ۾ فقير محمد محسن قريشيءَ جي گهر، روهڙي پاڪ ۾ پيدا ٿيو.

تعليم تربيت:

شهنشاهه بيدل سائين ٻارهن سالن جي عمر تائين مڪتب ۾ عربي ۽ فارسيءَ جي تعليم حاصل ڪئي.

اولاد:

شهنشاهه فقير بيدل سائين ٻه شاديون ڪيون، پهرين گهر مان هڪ نياڻي ۽ ٻئي گهر مان کيس ٽي فرزند ٿيا جن مان فقير محمد محسن بيگس سنڌيءَ جو وڏو صوفي شاعر ٿي گذريو آهي.

تصنيف ۽ تاليف:

شهنشاهه بيدل سائين پنهنجي پوري حياتيءَ ۾ تصوف جي مختلف موضوعن تي نظم ۽ نثر جا اٽڪل ٽيهه کن ڪتاب عربي ۽ فارسيءَ ۾ لکيا آهن.

نظم

1. مثنوي رياض النقر. 2. ديوان سلوك الطالبين. 3. رموز القادري. 4. مثنوي نهرالبحر. 5. ديوان مصباح الطريقة. 6. ديوان منهاج الحقيقت. 7. سرود نامہ. 8. ڪرسي نامہ. 9. وحدت نامہ. 10. مثنوي دلڪشا. 11. وحدت نامہ (اردو). 12. غزليات هندي. 13. فرائض صوفيه. 14. ديوان بيدل (فارسي). 15. قصه هير رانجهه. 16. قصه ليلا مجنون. 17. ظهور نامہ. 18. تاريخهائي وفات. 19. سندالموحدين. 20. رموز العارفين. 21. متفرق ڪلام.

نثر

1. پنج گنج . 2. فوائد معنوي (عربي نثر). 3. تقويت القلوب في تذكره
المحسوب (فارسي سنڌي نثر). 4. في بطن احاديث (عربي ۽ فارسي نثر). 5. قرن
العينين في مناقب السبطين (فارسي نثر ۽ نظم). 6. انشاء قادري (فارسي نثر).
7. تاريخ سنڌ. 8. خطبات جمع ۽ وصيعة نام. 9. عقائد.

وصال

شهناشاه بيدل سرڪار 59 سالن جي عمر ۾ 16 ذوالقعد 1289 هجري مطابق
15 جنوري 1873ع ۾ وصال ڪيو. سندس مزار مبارڪ روھڙي پاڪ ۾ اسٽيشن جي
پرسن. ريلوي لائين لڳ آهي. جتي هر سال ٽي ڏينهن سندس عرس ٿيندو آهي.
جنهن ۾ هند سنڌ جا هزارين عقيدتمند ۽ محبتي فقير شامل ٿيندا آهن.

شهناشاه فقير بيدل سائين جو آخرين آرمگاه باھريون منظر

بيدل نامو

حمد باري تعاليٰ

قادرا تنهنجي وڏائيءَ جو وڏو آهي بيان.
وصف تنهنجي آسجي اي مالڪ - ڪون و مڪان⁽¹⁾.

ڇا ثنا لکي سگهي عاجز نماڻو ناتوان⁽²⁾.
امر تنهنجي ساڻ ٻيڻو. بي ستون⁽³⁾ هي آسمان.

پڻ مٿان پاڻي وڇايو فرش هي زينت نشان.
حڪم هر جا آھ تنهنجو ڇا مڪان ڇا لامڪان.

تون ڏٺي رازق سڄي جڳ جو حقيقي مهربان.
هڪ اشاري ساڻ تنهنجي ٿي ويو جملي جهان.

جا ٻڃا موجود تون معبود⁽⁴⁾ واحد بي گمان.
لر يلد⁽⁵⁾ بي مثل تون مالڪ منو صاحب سبحان.

(1) ڪون و مڪان = دنيا جهان. جڳ جنسار. (2) ناتوان = هيڻو. (3) ستون = ٿنڀا. لوڻيون. (4) معبود = جنهن جي عبادت ڪئي وڃي. (5) لر يلد = هن جي اولاد آهي (قرآن پاڪ جي سورة الاخلاص)

خاتم المرسلين الصلوات وسلام

سڀ صفت آشاھ جي، جنھن لاءِ جڳ ڏاجو ٿيو،
پوش انساني ڍڪي، هر عيب کان آجو ٿيو،

جاءِ جو جاروب ڪش⁽¹⁾، جبريل خادم خاڪسار،
در مٿس درٻان موسيٰ ۽ سليمان چوڻدار⁽²⁾،

عرش تي آڻائيو، ان کي ڏٺي دعوت ڏئي،
مهر پنهنجي ساڻ هيئن، ان جي وڏي عزت ڪئي.

سڀ پرين سهڻو سڀن کان مير مرسل ڄام آ،
حسن ان جي جو جزو، يوسف مٿان انعام آ.

شرع⁽³⁾ ۾ سو عبد آهي، پر احد با فڪر، صاف،
اسم احمد ۾ ٿيو هي، مير آ حريف - مضاف⁽⁴⁾،

شاھ جي آڻي يڪا يڪ، ٿي ويو روشن جهان،
رحمت للعالمين، ختم رسل آخر زمان.

(1) جاروب = بهارو (جاروب ڪش = بهارو ڏيڻ وارو) (2) چوڻدار = چوڪيدار، (3) شرع = شريعت، (4) مضاف = شامل، منسلڪ. (حرف مضاف = علم نحو مطابق اهو حرف جيڪو ڪنهن ٻئي حرف سان ملاجي)

حضرت عشق

ٿي ٿا ان کي سونهين جو جڳ اپائڻهار آ.
 هر ڪنهن جو سو سڀا جهو پاڻ پائڻهار آ.
 وه عجب بي رنگ ۽ بي مثل ان جي ذات آ.
 ليڪ سندس صنعتن^(۱) جو رنگ پاتون پات^(۲) آ.
 خاص پنهنجي سير لاءِ ان عشق کي پيدا ڪيو.
 عشق ان کان پاڻ خالق ٿي وري شيدا پيو.
 عشق خاطر خلقيائين نور احمد مصطفيٰ،
 پاڻ عاشق ٿي پيو معشوق مدني مجتبيٰ^(۳).
 شان اعليٰ عشق جو جهڙس نه درجو ڪنهن ٻئي.
 ابتدا ئي ان ڪنان سڀ انتها ان اوڻ ٿئي.
 عشق کان آباد جڳ هي عشق سڀ جو آ اصول.
 عشق هادي عشق رهبر. عشق ريءَ ناڪجهه حصول.
 عشق جي آثار کان آڇاڪ عاشق جو صلور^(۴).
 عشق آدم ۽ حوا سان ڏس ڪيو ڪيڻو ڪلور.
 عشق آڙهه ۾ وجهايو ڪيئن خليل الله کي.
 پوءِ باغيچو بنايو دم تنهين آڙاهه کي.
 عشق سان عاشقن کي ماڻ ۾ گهارڻ پيو.
 ڏس شهيد - ڪربلا سان عشق ڇا ڪارڻ ڪيو.
 عشق جي اسرار جا ڪيئي عجائب لک هزار.
 خار^(۵) جان ظاهر سجهن باطن ته ڄڻ گل نوبهار.

(۱) صنعتن = هنر. ڪاريگرين. ۲. پاتون پات = پانت پانت. نموني نموني جا.
 (۳) مجتبيٰ = چونڊ. پسنديدو حضور سرور ڪائنات جي صفت
 (۴) صلور = سينو. ڇاتي. (۵) خار = ڪنڊا.

اسرار پنجتن عليهم السلام

ذات واحد کي پيو جئن سير جو خاصو خيال،
 طرفت العين (1) ۾ ڪُن (2) سان ٿيو سڀ ڪم بحال.
 جو پيو پسجي ڪ ٻڌجي، سا سڄي ان جي صفات،
 سڀ جڙي جنسون ويون، پر پاڻ ساڳي پاڪ ذات.
 هر ڪنهن ۾ هڪ نه ٻي، هن ڪا عجب حڪمت رکي،
 ساحقيت راز واري، مرد ڪنهن مانجهي، لکي،
 هي سڄو ئي سير سانگو، قرب جي خاطر ٿيو،
 سانگ اهڙي ساڻ پنهنجي، نور کي ظاهر ڪيو.
 نور سو مخفي امانت مان ٿيو نروار بس،
 ريگ رڃ ويران عرب، بهه بهه ٿيو گلزار بس،
 هي ٿيو روشن جهان ۾ نور احمد مصطفيٰ،
 روشنائي ٿي نمايان، وپ (3) وئي نڪري صفا،
 خاندان - مصطفيٰ جي، خود ڪئي مولانا،
 شان ۾ اظهر ڪنهن جي، ڪنهن به نسبت انما (4)،
 شان جي چادر لٽي، داخل جنهن ۾ پنج تن،
 ذات جا آ حق جي، اصل تنهن ۾ پنج تن،
 ٻن جهانن جي حوالي واڳ تن جي هٿ رهي،
 مهر جن جي سان ويو، سڀ درد غم دل جو لهي.

(1) طرفت العين = اک چنپ، (2) ڪُن = ٿي پوءِ، (ڪن فيڪون = ٿي پوءِ، ٿي پيو)
 (3) وپ = سج (4) انما = بيشڪ (انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس
 اهل البيت ويظهر لكم تطهيرا = اي پيغمبر جا گهر وارو، الله رڳو هي
 گهرندو آهي ته اوهان کان پلٽي دور ڪري ۽ ته اوهان کي چڱيءَ طرح پاڪ ڪري.
 (سورت احزاب، رڪوع 4)

اوصاف چار يار کبار رضوان الله تعالى عليهم

چار گوهر يار چارئي، مير مرسل سان سُنهن،
هڪ ٻئي کان وڌ ڀلاڙا، جاءِ پنهنجيءَ سر جڙن.

هڪ سچو صديق اکبر، دوست دلبر جان نثار،
راز جو محرم ٿيو، هر حال ساڻي يار غار.

هي پيو فاروق عادل، مرد غازي نامور،
فيض جنهن جي کان ٿيو، اسلام سارو بي خطر.

آ ٿيون عثمان صاحب، ذوالعطا⁽¹⁾، علم و حياءَ،
پڻ پيارو هم قدم، چوٿون علي شير - خدا.

چار ٿنڀا دين جا، هي چار ممبر هن صحيح،
سچ سچاڙا دل قرارا، دوست دلبر هن صحيح.

(1) ذوالعطا = ٻن عطا ٿيڻ وارو.

سیدنا عبدالقادر جیلانی غوث الورا پیران پیرن دستگیر

موج دل مان ٿو لکان، تعریف پنهنجي پیر جي،
دادلي داتا دلاري، غوث اعظم میر جي.

هرولي تي آ قدم، ان پیر عالیجاه جو،
دیو ۽ جن و پری، آ زیر فرمان شاه جو.

تار مان تاري ڏنا جنهن باجهه سان پڙا ٻڌا،
قُمر باڏني (۱)، امر سان زنده ڪیا مَرِدا ڄڏا.

اسم اعظم (۲) شاه جو، ٿوڙي زبر زنجیر کي،
مهر سان مڻي ڇڏي ٿو جو لکئي تقدیر کي.

شاه جي دامن لڳو جو، سونہ کوئي دگ پسي،
دائما بیباک بیپروا، سدائین خوش وسي.

قُمر با ڏني = منهنجي حکم سان زنده ٿي ٿي اٿ. (۲) اسم اعظم = عظیم
نالو (منهنجو نالو اسم اعظم آهي، ان کي اسم اعظم جو تاثير الله تعاليٰ
يان بخشيو آهي. حضرت پیران پیر دستگیر جو قول)

بیدل نامو

سنڌ سڀا جهي

پاڳ بيشڪ آ وڏوئي، سنڌ جو هن هند ۾.
 ڇا وري ڪشمير ڪي ان جي جڙي ڪجهه جند ۾.
 جئن پيارو آهه ان ۾ خاص هڪ منهنجو وطن،
 جوڙ ۾ ان جي برابر ڪونه ٿيندو در زمين (1).
 جو لڪي نالو مصور، الف ب لڪجي جيئن،
 شين ڪاف و الف ري و پ و واو، و ري (2) ائين.
 رحمدل ۽ رلڻا ملڻا، ملڪ جا ماڻهو ٻجهن،
 خوش لباس ۽ خُلق وارا پاڻ ۾ ريتا رهن.
 سنڌ ۾ ٻي روهڙي آهي مديني جي مثال،
 پڻ وري ڪهنو (3) سکر، بغداد جي صورت بحال.
 سبز گنبذ هيٺان سائين، آ جتي مسند نشين،
 مرد سو داتا سخي شاهن جو شاه خير الدين (4).
 در تنهين صدق دل سان، جو اچي اندوهگين (5)،
 سو وڃي واپس وري خوش خورم خنده جيئن.
 جهوڪ رائيپور درازين، فيض جو واهڙ وهي،
 جو اچي طالب اتي، سو سڀ دلي مطلب لهي.
 ان سٽوا شهباز نوري پٽ ڌڻي پڻ ڀر جهلن،
 سيگهه ۾ سڌ تي رسي مشڪل پيل جو ڪن ڀلو.
 پوءِ ڪوئي سنڌ ۾ سچ، غم نه ڪو باقي ٿيو،
 هر طرف کان ٿي بهاري، ڌرت ڏولاڻو (6) ويو.

(1) در زمين= زماني ۾. (2) شين ڪاف الف ري پ و ر= شڪارپور. (3) ڪهنو، جهونو، پراڻو. (4) شاه خير الدين= هي بزرگ غوث الاعظم دستگير، عبدالقادر جيلاني جي اولاد مان، سيد احمد جو فرزند هو. 911 هجري ۾ بغداد ۾ تولد ٿيو، علم جي تحصيل لاءِ بغداد مان مڪي، ۽ پوءِ سنڌ ۾ آيو. 1027 هجريءَ ۾ وصال ڪيائين، سندس روضو پراڻي سکر ۾ آهي. ميان شاه عنايت رضوي سندس مريد هو. شهنشاه بيدل سائين جا لکيل ٻه ڪتبا پڻ سندس مزار جي اترئين حصي ۾ سنگ مرمر تي نصب ٿيل آهن. (5) اندوهگين= غمگين، پریشان. (6) ڌرت = لاڄاري. مصيبت ڌرت ڏولاڻو وڃڻ= ڏڪار هليو وڃڻ، سڪار لٿڻ، درد دفع ٿي وڃڻ)

حضرت عثمان مروندي قلندر لعل شهباز، سيوهاڻي

لاڏلو مولا علي جو، دادلو داتار جو،
آھ سو اولاد ثابت، سيد الابرار (1) جو.

مير مروندي قلندر، شاھ عثمان نامدار،
شھر سيوھڻ ۾ جنھين جو خاص ديرو برقرار.

جو سوالي آس پائي داد لاءِ هن در ويو،
سو دلي مائي مرادون، سيگھ ۾ واپس ٿيو.

نزد مولا پاڪ، ان جو پول سڀ منظور آ،
رنج غم، آئي جنھين جي، ڏيھ هن کان ڏور آ.

خاص نالي جو نغارو، جا بجاءِ نروار آ،
سڏ تابع هند ۽ ڪشمير پڻ قنڌار آ.

(1) سيد الابرار حضرت علي ڪرم الله وجهه (قلندر شهباز سيوهاڻي جو نسب سورهين پيڙهيءَ ۾ حضرت علي مرتضيٰ عليه سلام سان ملي ٿو: ۱ حضرت عثمان مروندي بن سيد ابراهيم، بن سيد شمس الدين، بن سيد نور شاھ، بن سيد محمود شاھ، بن سيد احمد شاھ، بن سيد هادي، بن سيد مهدي، بن سيد منتخب، بن سيد غالب، بن سيد منصور، بن سيد اسماعيل، بن امام جعفر صادق، بن امام باقر، بن امام زين العابدين، بن سيد امام حسن، بن حضرت علي مرتضيٰ رضه الله عنه)

هادي راه طريقت حضرت قادر بخش بيدل فقير روهڙي

رمز رندي راز واري، روهڙيءَ ۾ لات آ،
وحدتي جت وڏ ڦڙي جان هر گهڙي برسات آ.
هر ڳلي گهر شوق شادي، عشق آبادي رهي،
موج ميوو گل مجازي، عام امدادي رهي.
جئن عرب ۾ آهي مدينون، روهڙي تئن سنڌ ۾،
مُو (۱) مبارڪ کان مشرف، آه هر هنڌ هند ۾،
مير مرشد مون سندنو، ات صاحب علم و حيا،
محو معنيٰ غرق وحدت، رند عارف رهنما.
من خدا جو موج مان، آهي سندس هي خوش ڪلام،
فرش کان تا عرش اعليٰ، سير سڀ ڪيڙا تمام،
اسم قادر بخش بيدل، پا تخلص نامدار،
صوفين جي سلڪ (۲) ۾ سو مرد غازي تاجدار،
پڻ پسر (۳) پڳدار ان جو، مير محسن نوجوان،
شاه بيڪس ٻره جو سو هو بهو نقشو نشان،
عشق الفت جو گهران ٿو، دان تن جي در اتان،
شال ڪندا قرب وارا، پاڇهه مون پانهي مٿان.

(۱) مو = وار (روهڙيءَ ۾ وار مبارڪ)

(۲) سلڪ = سلسلو، سٺ. (۳) پسر = پٽ.

تعريف شهر و صري شريف : مدح مرشدنا

هادي راه طريقت جناب فقير قادر بخش

و حدت جنت و قدرتي جا هرگزني برسات
 موج سيم گل معاني عالم امدادي بهي
 مومنان لادن شرف آه هر جا هستند
 معوض حق و عدت رند عارف بهنما
 فرش لادن تا برش اعلیٰ سپر سپهر تمامه
 صومين بي ملک به سوز غايي ناهيدار
 شاه بيگس برده سوهو بختش نشان
 شال عند قهر دانه باج خون پالهي نشان

خزندهي لادن واري پروهي به لات آ
 هر گاهي که شوق شادي عشق آبادي بهي
 جن عرب به آمدني نور و صري تن سديم
 مير مرشد به نيت و نيت صاحب علم و حيا
 من خدا به ماني آه سوز خوش خدام
 اسد قادر بخش بيدل پاتنه من نامدار
 پش پسر پلداران به مير معسن فوجان
 عشق الفت به گلان دن دن جبه در آمان

پول نه بيو کو تفهم يا سبح

مايو سرتي نا پيغنجو ملائجه
 هي مودت معني سان ملائجه
 ادب اسم کي چوت چدائجه
 پند بيا به کين پچائجه
 هي حال جو حليم برش ازانجه

آهي آدم سر الله

اذا انسان سري و ناسر - آهي اين آگاه
 خلق الادم به صبر تاه چاي سفيده سياه
 اندر لونه نيالو مخفي خاكي ناهيس ناه
 طالب سريه ايتي سارو - سريه الفيه جواه
 سرور پوي پنيچون بلکل چسبي لوش پناه

فقير مسرور جي تحرير جو عکس

بيدل نامو

فقيرن به ڪهڙا ڪهڙا نه ٻول ٻڌا آهن، چيائون:

عاشق رسيا اٿسئي اٿسئي،

جتي جاءِ ناهي جبريل جي.

واقعي سِر اسرار حقيقي جو معراج ماڻهو به عاشقن ۽ سالڪن ۽ ڪمال اهو ته هر سِر ۾، هر منزل تي دمڙني ۽ خيال جا ڪونٽل ڪڍائي، طبل وڄائي هر ايندڙ ويندڙ جي من ۾ هلچل مڇائي ڇڏيائون.

ظاهر ۾ لا مذهب پر باطن ۾ پابند. اهڙا اهڙا نعرا هنياائون جو جن سڻيا دل جي ڪنن سان تن اچي ويساھ جي پڙ ۾ سر سڻيا. پر الاڻي ڇو فقہ جا فرزانہ وري سندن رمز رندانيءَ تي ويٺا پورب جيڏا پھ پڇاڻڻ. ڳالھ ته سنئين پئي آهي، اصل پٽ پٽر، رڳو آهي غير گمان من مان ڪڍڻو ۽ مزي جي ڳالھ ته غير ته وري به نڪريو وڃي پر اهو نياڳو ”گمان ۽ شڪ“ پنهنجي حملن ۾ اڻموٽ الاڻي ڇوٽو لڻي ۽ هڻي وڃي هنڌ ٿو ڪري جو ذري ذري تي عاشقن کي ڌار تي چڙهڻو ٿو پوي.

ظاهر ۾ دنيا دولت چڻڻ آسان به ته نه آهي! ڪير ڇڏي عيش عشرت ۽ ڪير ڇڏي بنگلا بهاريون ۽ وڃي پٽ وسائي. پر ڳالھ ائين ته آهيئي ڪانه جيئن عام جي ليکي سمجهي ٿي وڃي. ۽ الاڻي ڇو ڪوئي نه ٿو سمجهي ته هي ملڪ سڄوئي معنوي آهي. بابا، ڪنهن پٽ پاسي وڃڻ يا مونن ۾ منهن وڃهي غربت ساڻ گذارڻ جو مطلب اهو آهي ئي ڪو نه، جيڪو اڻڄاڻن جي عقل کي ڌڪائي ڌمڪائي يا هيسائي بيٺو آهي.

هي ته خيال کي ايڪانت ۾ آڻي، غور ۽ فڪر ڪرڻ جي ڳالھ آهي، جا ڪٿي به ڪري سگهجي ٿي. پل اوھان محل ۾ ھجو، پل اوھان جھوپڙي ۾ ھجو، انصاف جي مسند تي ھجو يا جنگ جي ميدان تي.

لوڪ الاڻي ڇو پليو آهي!

اصل ۾ خيال کي دليل جي لٽ بائي سان ته جاڳائڻ به نه گهرجي، ڇاڪاڻ ته دليل جي سڀيچ تي ماڻهو ڪڏهن به سک سان سمهي نه ٿو سگهي. ان لاءِ پهرين ر سٺي سنگت ڳولهجي، پوءِ ويهجي تن وٽ جن سان ڏکندو ڏور ٿئي ۽ پوءِ ڪجن روم رچنديون پر جا ڳالهه ڪتابي آهي ته لفظن ۾ اڙجي پوڻ به نه جڳائي، اصل وڃي لفظن جي مک کي، سو به عشق ۽ محبت واري مام سان ته جيئن پنهنجي عقلي ۽ محدود سوچ بدران مولا جي حڪمت جا حال ملن ۽ من پنهنجو منصب مائي وٺي. ظاهر دنيا ۾ حال حاصل ڪرڻ يا لدني علم حاصل ڪرڻ جا شائق ٿين ته گهڻي ٿا پر ڪي ڪن ورد وظيفا ته ڪي وڻن پيرن جو پاسو، ڪي ٿين سڱ دربان مرشد جي در جا ته ڪي اهل قبور وٽ وڃي عرض اونائين ۽ هڪ ئي سٺ ۾ طريقت جي ترهي تي ڏيهي پرڏيهي پرين سان هيڪائي هيڪ ٿين.

آهن ته سڀئي رستا، راه هدايت جا، پر جنهن جو جيڪو نصيب، الاهي ته ڪنهن جي عقل جي ورڪڙ زلفن جا پيچ ڪلن. الاهي ڪنهن سان رام ريجهي ۽ اچي هر آغوش ٿئي اهو حيرت ناڪ حسن. پوءِ ته شعلا ڏسو شمع حسن جا ۽ باري پيپرواه بره جي بهاريءَ جا. ۽ ائين به ناهي ته رڳو لکيو لوح قلم ئي ٿو پڙجي، پر فقير پنهنجي عجز نياز سان مولا جي مخلوق کي محبت ڏئي گهڻو گهڻو پيو داد به حاصل ڪري وٺندو آهي ۽ ائين مالڪ پنهنجي پانهي کي راضي ڪري ڇڏيندو آهي. ان جي پالوٽ ته پئي ٿي هلي. پوءِ ڪو مرد مٿيادار هجي جو دامن ۾ جهلي ۽ رمون کي پڙجي، پر ڪڏهن ڪڏهن حيرت به ٿئي ٿي ته جن جي گهر ۾ گنگا ٿي وهي، سي به پيا ٿا اجارا ڦرن، واه مولا تيڏي پيپرواهي.

حالاتڪ الله پاڪ جي طرفان مخلوق کي فيض ۽ فائدو هر وقت رسندو رهندو آهي پر خاص سالڪن ۽ عاشقن تي ڪجهه وڌيڪ، جيڪو ڪثرت ۽ تعداد کان پاڪ هوندو آهي ۽ پيو خاص فيض وري عاشقن سالڪن ذريعي (روح جي استعداد ۽ قابليت تحت) رسائيندو آهي.

هت روح جو مطلب اهو ڳڻ آهي جنهن جي ذريعي ماڻهو پاڻ جهڙي ماڻهوءَ لاءِ احترام ۽ محبت جو جذبو محسوس ڪندو آهي صوفين کي صاف خبر آهي ته ”طالب، مرشد وٽ ائين هوندو آهي جيئن مردو غسل ڏيارڻ واري وٽ ۽ حضرت سلطان باهو عليه رحمت پنهنجي ڪتاب اورنگشاهيءَ جي صفحي 31 ۾ فرمائي ٿو ته فنا في الشيخ کي اهو رتبو حاصل هوندو آهي ته هو جڏهن پنهنجي شيخ جي صورت جو تصور ڪندو آهي ته ذات حق تعاليٰ جا سڀئي مقامات، انارنهن هزار عالم جا زنده ۽ مرده روح هن کي ڏسڻ ۾ ايندا آهن ۽ هو پين کي به ڏيکاري سگهندو آهي.“

هن مقام تي ڪيترائي اولياءَ تصرف ۽ ڪرامت ۾ اڙجي پوندا آهن ته ڪي
مجنوب ٿي ويندا آهن، پر فقط عاشق ئي ان مقام کان اڳتي پرواز ڪري حضوري
حاصل ڪندا آهن، جنهن لاءِ سلطان باهو عليه رحمت فرمائي ٿو:

غوٺ قطب هن اوري اوري، عاشق ڦرن اڳيري هو،
جس منزل عاشق ويندي، اٿان غوث نه پاوندي ڦيري هو.

انهيءَ جو حال ڏيندي ”فقير مسرور“ فرمائي ٿو:

حيرت جو لڪ لنگهياسِي، پيسو حال همءَ وارو،
اچي بحر ان ۾ پياسِي، ڪنڌي نه جنهن ڪنارو.

۽ جن ماڻهن انهن سيلابن، فقيرن ۽ اهل دل درويشن سان ناتو جوڙيو ۽
رنگپور کي عشق جي مشعلن ۽ ڏيڻ سان روشن ڪيو، انهن جي قطار ۾ به يگانا
گل، گلزاري ڪيو بيٺا آهن.

هي ڏسور لعل رمز لالڻ وارو شاهه عبداللطيف پٺائي عليه رحمت، جنهن
قرآن پاڪ کي سنڌي ٻوليءَ جي دامن تي ائين سجايو آهي جو سندس ڪتاب اکين
سان چمڻ جهڙو ٿي پيو آهي:

اکين ۾ ٿي ويهه ته آئون واري ڍڪيان،

توڪي ڏسي نه ڏيهه، آئون نه ڏسان ڪي پيو.

خود لطيف سرڪار، وفا جي واٽ ۾ روميءَ سان رهاڻ ان جي مماتيءَ ۾
ڪئي. سندس تمثيلي شعرن، منظوم قصن ڪهاڻين (مثنوين) جيان سنڌ جي تاريخ
۾ واقعاتي تصويرن جو باب اٿيو. قلندر لعل شهباز عليه رحمت جي درگاه جون
مثنويون پريون ۽ جتان جتان لالڻ لنگهيو، انهن ٽڪين جي آئينن ۾ پنهنجي عقيدت
جو عڪس ڇڏي آيو.

انهيءَ خدمتگداري ۽ وفاداريءَ جي صدقي اڄ لطيف سرڪار کي اهو به مقام
حاصل آهي جهڙو نيشاپور جي عطار کي، جنهن جي وچن ۽ ويساھ تي سراج
السالڪين دولهه درازي حضرت سچل سرمست عليه رحمت به سجنا ڪيا آهن،
جتي اڄ به سوين سلامي آهن.

اها سموري طاقت، عشق جي آگاهيءَ ۾ آهي، عقل ويحاري جي پيشين ٿي نه
آهي جو خيال دل ۾ آئي ۽ ”لا“ جي منزل ماڻي، لطيف سرڪار اڄ نه صرف سنڌ لاءِ
ماه منور آهي پر پيا به جيڪي ڪش ڪشالا ڪري، عشق جي ڳولها لاءِ سڌارڻ
وانگر عيش عشرت ۽ محل ماڙيون ڇڏي سسئيءَ ۽ لطيف سرڪار وانگر ڏونگر
ڏوري رهيا آهن ۽ سندس چائنٺ چمڻ لاءِ جبين کي جهڪائي رهيا آهن، انهن ايندڙ
مسافرن، ميندرن، ماروئن ۽ وڻجارن کي به وڏا وڏا ڪلياڻ ڪرائيندو ٿو رهي ۽

جيڪي نالو، دنيا جي سريءَ ۾ راڳ جيان ٻرندو، تيسين هي عاشق، عاشقن جو سرتاج به هن مهڪندڙ مٽيءَ جو شان ۽ مان ٿي رهندو، سمونڊ جيان تازو تازو ۽ حسيني هوڪو ڏئي پيو وڌيون ورهائيندو ۽ ونڊ ونڊيندو رهندو.

۽ دولهه درازي حضرت سچل سرمست عليه رحمت، جيڪو سموري جمار پنهنجي ڪعبي قبلي مرشد حضرت عبدالحق سان لحڪ لحڪي ۽ دمڪ دمڪي رهيو، سو به سيوهڻ جي تخت تي وحدت جي جلوي ۾ رهيو ۽ منصور ۽ عطار جي اوڻ ۾ اڏيندو رهيو.

نوري ناري ناهيان آهيان ربّ جبار،

چون ٿا ته جيڪي لڙه لڳا، تن جي وجود جا، سارا وهم ڀڳا، پلاجيڪي حق سان حق ٿيڻ لاءِ حلاجي هل هلائڻ، تن سان عشق جي بازار ۾ هٿ هلائيندڙ ڪافر، گير، يهودي به نمائائي، ۽ نهائيءَ جي سودي سلف جو واپار چو نه ڪندو! بس ڪو بيهي ته باهوت ۾، اچي ته وچ ميدان تي، وٺي ته وائي قبل موتوا جي، پوءِ ڏسي نظارو نينهن جو ۽ ان جي فراخديءَ جو ته ڪيئن نه پسر ٿيندڙ نفسي طلب ازلي خيال جي خم تي بي غم ٿي وڃي ٿي ۽ نه رڳو ماڻهوءَ جا دلي مطلب پورا ٿين ٿا پر سرڪار سچل سرمست عليه رحمت چواڻيءَ عاشقن جي گوشت جون ٻوٽيون، قربانيءَ جو ونڊ ڪيئن ٿيون بڻجن ۽ مراد وٺن جا ٻئي جهان ڪيئن ٿا سنوارجن.

عقيدت واري، هن موهون ماريندڙ درياه ۾ غوطو هڻي ڏسبو ته خبر پوندي ته سرڪار دولهه درازي حضرت سچل سرمست عليه رحمت وانگر شهنشاه فقير قادر بخش بيدل عليه رحمت به اهو عاشق شاعر ٿي گذريو آهي، جنهن قلندر ڪبريا حضرت لعل شهباز عليه رحمت سان عقيدت جو اظهار ڪيو آهي. بيدل سرڪار ڄاڻو، مير جان الله شاه جي دعائن سان ۽ مريد به انهن جو ٿي رهيو پر عشق جي ولايت تي واضح ڪيائين ته

• بيدل نالي ٿي ڪيم، سجدو سيوستان

• ميرا مرشد مڪمل هي قلندر، حسيني حيدر - سلطان سرور

سرڪار بيدل بادشاهه هيو ته تمام وڏو عالم، پر ڪٿيائين، انسان سان عشق جي پهرين پوڙيءَ تي، ڪرمچند سان عشق جو پيچ پاڻي هڻو فقير سڏائڻ ۾ به عار نه ڄاڻائين، جنهن فقير (صديق فقير) هندوءَ جو لقب ڏسي، تنهن کي سوال شاهه جي اوطاق تي محفل درد عشق ۾ تڃين سجدو ڪري وڏو افتخار ماڻيو هئائين.

غلام محمد يا پير محمد سان مجاز جا حجاب لاهڻ، اصل ۾ ثابت ڪرڻ هو، هر سريءَ ۾ ڀڄندڙ حق جي رباب جي غلغلي ڪي، جنهن جي وحدت جو انڪشاف

بيدل نامو

طبع کي تابع ڪرڻ ۾ آهي ۽ اهو ئي بهشت آهي جو ماڻهو پنهنجي اک جي اڪسير سان لوهه کي سون ٿو ڪري. ساڙ جي ڪباب ڪندڙ آڱ کي ابراهيمي گلزار ۾ تبديل ٿو ڪري ۽ اهو شهنشاهه بيدل عليه رحمت هو. جنهن وجود ۽ فنا جي معنيٰ کي نروار ڪرڻ لاءِ انساني محبت کي معراج چيو.

اها ساڳي ئي حڪمت هئي جا پالوتجي وئي بره جي باز بيڪس فقير ۾. اهو بيڪس فقير، جيڪو دنيا جي ننڍي عمر وارن شاعرن ۾ تمام وڏو مقام رکي ٿو، جيڪو پليو ئي ولايت ۽ ڪرامت جي پالني ۾. مرشد شهنشاهه بيدل سرڪار جي هڪڙي پيار پري پڪ ۾ ذات صفات جي ستر جون وڏيون وڏيون پروازون ڪيائين ۽ عرفان جي خاص خوشبو وٺيندي چيائين.

بيدل مرشد منهنجو سائين، غريب نواز هو.

بيڪس خادم در سندس کي، عشق جو آغاز هو.

۽ بيڪس سائين جو ڪنهي سان عشق يا سرمد جو اڀيچند سان، هي احوال مجاز جو، جيڪو ڪنهن هندوءَ جي حسن رخسار تي کلي ٿو، ويو هئي هندو ڪٿي، ڪعبي اندر ڪافر ڏنر.

اصل ۾ اهو سچو معاملو عشق جو، مذهبي تنگ نظريءَ جي خلاف محمود ۽ اياز واري الفت جو اظهار آهي، ته جيئن سالڪ هن سنيهي مان سمجهن ته هو، هر ”سر“ سان وڻجن اقرب آهي. عشق جي لامحدود افلاڪ تي آهو چنبر يا ساڳي صورت، گلابي گلن، محرابي مهتابي مک، بستتي بدن، ساقي، مٿخانو، مٿخوار، پير پيالي يا ڪعبي قبلي جون علامتون، معنوي مقصود جي عاقبت اجاڙ لاءِ سڃايل آهن.

بي ديني پلا ڪنهن کي درڪار آهي؟ پرالتي چال کي محبوبِي رنگ ڏيڻ جو مطلب آهي، صرف عقل جي انهن انڌيرن کي دور ڪرڻ آهي، جن انڌيرن جي ڪري انسان، لوپ لالچ، ظلم ۽ وحشييت جي ڪڏ ۾ ڪري پيو آهي.

تڏهن ته عشق وارن تي فرض ٿيو، هر ستر ۾ محو ماڻهو کي وحدت لاءِ پڪارڻ جو، سرڪار بيڪس سائينءَ جو پيو ڪمال اهو آهي ته هن، ان ننڍي وهيءَ ۾ ئي هزارن جي تعداد ۾ سنڌيءَ ۽ سرائيڪي زبان ۾ لائني شعر لکيا، تعداد ڳڻائڻ ڪو ڪارنامو نه آهي پر ان ننڍي عمر ۾ فقير بيڪس سرڪار تي درد جي اهڙي ته ڪا ڌم ڌڙي لڳي جو لڳي ٿو جهڙو پاڻ سچل سرمست هجي جو ساڳي دم واري بوليءَ ۾ چئي ڏنائين.

آهيان پاڻ الله، عشقئون ٿو عهد سڏايان.

بيڪس فقير جي انهيءَ پير مغان شهنشاهه بيدل سائين يعني، روهڙيءَ جي هن لعل سان، جنهن لکي چيبي دل لائي انهن ۾ شڪارپور شهر جو اهو فقير ميان

غلام علي مسرور هو. جنهن ظاهر باطن هر رنگ ۾ سندس در جي درباني ڪئي
۽ سندس قربن کي ڪڇ ۾ کڻي گڏايو:

پڇايو مون بيدل، جيڏيون بره باري،
ڪري تنهن کي ڪڇ ۾ مان قربئون ڪڏيان.

فقير مسرور، شهنشاه بيدل جي وصال کان 21 سال پوءِ رانجهوءَ جي هن
رنگپور ۾ اچڻ جو قرب ڪيو. اتفاق اهڙو جو پاڻ به بيگس سائين جيان تيرهن
چوڏنهن سالن جي عمر ۾ ڪلام ڪيائين ۽ عشق جي عينن جو اشارو ملندي ئي
چئي ڏنائين:

آيو عشق حضرت لکين لطف پانيان
سبب ڪهڙي سرتيون مان لوڪون لڪيان.

جيئن دستور آهي ته ماءُ به ٻار کي روئڻ کان سواءِ ٿڃ نه ڏيندي آهي تيئن عشق
به عجز ۽ آزيءَ کان سواءِ نه ملندو آهي. فقير مسرور تي عشق جي عطا ٿي به بيدل
بادشاه جي بره جي باغ جي مالهي ٿيڻ سبب، جو لڳن تي نئيءَ جي خاڪ ملي
دمبدم گذارڻ ۾ پيو گهاريندو هو.

هڪ نظر سان ننگ پرور عشق جي اوڻي ڏئي،
چاڪ هي چولي تيل، مرشد سخي سردار ڳندي.

ڪافي

اٿي ڪا تندڙي تنوار، جاڳي جار مان منهنجا جو ڳيٽڙا.
اڳتون سالڪ سخن سچارا، سخت پڄهي سرڪار.
الله هو هو، هو هو الله، هينئين منجهه هونگار.
سهڻ اڳي پي سرس پيو آ، غافل ٿي نه گذار.
”مسرور“ بيدل شاھ جي در تي بانھون پٽي پاڪار.

ڪافي

هادي نانءُ الله، پنهنجو مون پاڻ پسا،
پنهنجي ڪرڪا مهر موحارا، منهنجي عيبن ڏي نه واجهه.
فائق لڳ فنا جو، پري جام پلا،
سري روجي خفيءَ جو، سارو سُر ڪرا،
”مسرور“ آڪي هادي سائين، بيدل بره پچا.

ڪافي

پارس پرين تون آهين اڳي پوءِ منهنجو،
هاڻي لوهي ڪي سجين نه سجين ميان.
واجب آهون ڪرڻ اسان کي، مرضي تنهنجي مڃين نه مڃين ميان.
اجها آندم ڪپهه گڏ ڪڪڙا، تنهن کي وڻين تڃين نه تڃين ميان.
روحڪ روهي ساه سيبائين، پري پنهل توڙي وڃين نه وڃين ميان.
”مسرور“ توک صحيح سڃاتو، ڀولو ميم جو پڃين نه پڃين ميان.

انهن عجز آزين توڙي عرض عقيدتن ۾ فقير مسرور جي لونه لونه به پانهون
بڻجي پاڏائيندي رهي:

بخش مون بيدل سخي تون، عشق جو آزار سڀ،
پرت مان پهراءِ پڻ، صوفين سندن سينگار سڀ،
راز رس جو جام ڪوهادي هٿن سان مون ڏيو،
ديد باطن جي ڪلي، جيئن ٿي عيان اسرار سڀ،
حال ڏاڳو موج مٿيا، قرب ڪفني مهر مان،
ڪر عطا نالي خدا، جو ڳين سندن جنسار سڀ،
درد ڏوڙو سـوز سـاڙو، روح راڙو روز شـب،
سرمتان منهنجي رڳو هي بره وارو ٻار سڀ،
مهر ڪر ”مسرور“ تي نالي مٺي محبوب جي،
ساه سر تنهنجي مٿان صدقي ڪيان گهر ٻار سڀ.

مداح

بخش مون بيدل سخي تون، عشق جو آزار سڀ،
پرت مان پهراءِ مون، صوفين سندن سينگار سڀ،
ڏي پيالي ڪي پري هادي هٿن سان پنهنجي،
تان ڏسان مخفي اهو عين اليقين اسرار سڀ.

غيرجئن اندر مان منهنجي ڪورجي ٻاهر وڃي،
 جان تي جڙجي وڃي، جوڳين سندنو جنسار سڀ،
 عرض منهنجي ڪي اگهائي، ڏيو لقا پنهنجي حضور،
 سر سندا ڏي قرب وارا، ٻره وارو ٻار سڀ،
 تنهنجي در تي آصدا، ”مسرور“ پينوءِ گدا،
 بادشاهه ڪر نظر، تان هي ڇٽي جنجار سڀ.

*

ڪافي ڪاريهر

لاڳ لنگهي ڪي لائقن پريا، سائين ڏي تون سڏي،
 ٻن ڏئي پيا در مڙئي، آيس تنهنجي تڏي،
 ڪاڏي وڃان مان ٻي در ڪاهي، در اوهان جو ڇڏي،
 محتاجي ٻي در جي مون ڪي منهنجا مرشد مير نه ڏي،
 ميرائي ”مسرور“ ڪي بهرو، عشق جو ڏيئي وجهه اڏي.

مذاح

سچا اي مرد مولا جا، اسان جي راه روشن ڪر،
 پسائي پاڻ پڻ پرتئون، دکايل دل ڪي پر سن ڪر،
 ڪري ڪاڍو اجهو آيس ڪمائي ڪوڙ ڪڇ سارو،
 پرين پارس، ڪٽيل ڪڇ سو، ڪري تون قرب ڪنڇن ڪر،
 طفيلي مير مدنيءَ جي، ڪيو اڀديش ڪو آقا،
 مٽائي چال من جي ڪي، اسان ڪي مير محسن ڪر،
 ڊگهيري هٿ سخاوت جو خدا را گنج مان پنهنجي،
 ذرو ڪو ذوق جو بخشي، سندم خوشنود تن من ڪر،
 اجابت ۾ اچي عرضي، اها ”مسرور“ جي مولا،
 اڏورو ڪاڇ اڻپورو، اسان جو شاهه پورن ڪر.

مداح

بيدل سخي نالي خدا جي عشق مون امداد ڪر،
 ڪو ذوق ڏرڙو تنهن سوا به از خدا ارشاد ڪر.
 هئا هاءِ هن هستيءَ ڪيو آ حضرت اڏاڻو هلاڪ،
 خانو خوديءَ جو وڙ ڪري، وارث سگهو برباد ڪر.
 دل جي وسيتي دستگيرا، عشق ريءَ آهي اجيڙ،
 لاله گهر ويران منهنجو، عشق سان آباد ڪر.
 پنهنجي جمائي، نفس مون کي ٿو رلائي در بدر،
 موذي انهيءَ منحوس کان، مون لڳ الله آزاد ڪر.
 ”مسرور“ جي ٿو درسخي هي آه زاري آ سدا،
 صدقي شهيد - ڪربلا، سائل سندن ڪو داد ڪر.

مداح

بڌي ٻانهون تنهنجي در تي، ڪيان فرياد اي بيدل،
 خدا جي واسطي مونکي ڪيو ارشاد اي بيدل.
 نه طالب دين دنيا جو نه ڪي عقبا سندن آهيان،
 فقط مون ذوق جو ڏرڙو ٿئي امداد اي بيدل.
 نه ڪر محتاج مون ڪنهن جو، بچايو شر شيطان کان،
 ڪيو هن دانهن منهنجيءَ جو سگهوئي داد اي بيدل.
 نه مون ۾ حال آ ڪوئي نه ڪي آ مون ڪمايو ڪجهه،
 اجائي عمر حرصن ۾ ڪيم برباد اي بيدل.
 محبت عشق مولا جو عطا قطرو ڪري سائين،
 نوازي هن طرح نوڪر ڪيو دل شاد اي بيدل.
 پلايو پال ڪو پنهنجو، وسايان وحدتي ويڙهو،
 ڪيو هن ڪوٽ ڪثرت کان ڪڍي آزاد اي بيدل.

خراپت ۽ خطائڻ ۾، ڪڇاين ۽ گناهڻ ۾،
 وجائي عمر مون ساري، ائين افراد اي بيدل.
 مٺا مرشد اوهان ڌاران وسيلو ڪونه ڪوئي آ،
 زبان تي نانءُ تنهنجو ٿم سدائين ياد اي بيدل.
 مجازيءَ جي جهلي جهولي ڪنان، امن و امان ڏيئي
 سدا ”مسرور“ جو ويڙهو رکو آباد اي بيدل.

*

سرائڪي

سڻ بيدل شاھ پڪاران وي، ڏيوين دل آزاران وي.

عشق دي سانون راه ٻٽاوين، وت ڪو باري بره ٻڃاوين،
 ڪا راز رندي دي رمز سکاوين، مٿن سهسين شڪر گذاران وي.
 ڪوئي حسن بيرنگي والا، وڪاوين چالا نور نرالا،
 پريمي پلائين پر پر پيالا، تيڏي ڳاوان ڳڻ هزاران وي.
 تيڏي در دي چاڪر مٿن هان، بي زر بندي حاضر مٿن هان،
 اگلي ڪوجهي ظاهر مٿن هان، تون ڪرين معاف مياران وي.
 ”مسرور“ دا سڻ عرض تون ساجن، راضي ٿيوين ميڏا رانجهن،
 طرف اسان ڏي لکين وي لالن، خير ديان ڪي اخباران وي.

ڪافي

سانون وجڻ ضرور، پيلا پار پريان دي.

ويسان سيان ملڪ ماهي دي، رهستان مٿن نا مور،
 آجاري سي اندر اسادا، اور درد ڪري سي دور،
 جام درد محبت والا، بيدل ڏيوين پرپور،
 ڏيوين بديان سڀئي نسيان، پلءُ پاءُ ”مسرور“.

سي حرفي (هڪ بند)

ل - لڪ لڪ واري صدقي ٿيسان، جڏان اڱڻ ميڏي تون آوين.
بيدل سائين نال ڪرم ڪوئي، باري بره پڇاوين
پريمي پيالا ڀرتئون پيارا، سانون ڀر پلاوين.
”مسرور“ آڪي نال ميڏي تون، هادي نينهن نڀاوين.

سي حرفي (هڪ بند)

ي - ياور هادي بيدل ميڏا، لتڙي خوف خطر،
مرشد ميران محب الاهي، ضامن روز حشر،
ساقی ڪوثر والا صاحب، دم دم دي آڌر،
ٻاجه ڪرن ”مسرور“ جڏان، ٿيسي بخت سڪندر.

*
جنهن سان دل لڳي ويندي آهي ۽ وري ويساه به ويهي وڃي ته اهو ئي
محبوب وصل جون ڀر وٽيون پيئاريون ته پوءِ ڪو ٻيو ٻول نڪرندو ئي نه آهي زبان
مان، سواءِ عشق جي ۽ وصل جي طلب جي ۽ فقير مسرور جي به سموري ڪلام
پرچا ٻڌاءِ بيدل شهنشاه جو حوالو موجود آهي:

- لهر لوڏي هن مجازي موج کان لڳ خدا،
ٻاجه جون ٻانهون ڏئي، بيدل سخي پوتار تار.
- ڪاڏي وڃان مان ڪاهيون، دلبر اوھان جو در چڏي،
ڊيرو سنڌ ڊر سامهون، ڪيڙم اچي گهر تر چڏي.
- دمبدم تنهنجون ديدان پسي، هر هر ٻيو ٿو حج ڪريان،
ڪعبی ڏي ڪهڙي ڪم وڃان، ههڙو حج اڪبر چڏي.
- ٻهڳڻ اهڙو پاڻ، جيءَ ۾ هنيو ٿي جانب جوڙي،
ستي گهمندي ساجن سائين، سوز تنهنجو ٿم ساڻ،
مشرق هئي يا مغرب ڏوڙي.

شوق جي مٽيءَ کي جڏهن ڀريت جو پاڻي ملندو آهي تڏهن ئي سڪ جي
سلي مان عشق جي ابناسي گل جي اک ڪلندي آهي، اهڙن آثارن جي اظهار وقت
فقير مسرور ڪجهه هن طرح آلاپيو آهي:
شڪر مبارڪ لڪ لڪ يارو، عشق پڪي منهنجي پيو ڙي پيو.

ڪافي

عشق ٿيو اظهار ڀڄي ٿي عقل ويو بيزار،
 عشق آيو مون سرتي ڪاهي، سرت سموري وئي ڇڏائي،
 صورت جو سردار پسي، سڀ هوش ويو هڪوار،
 حسن ڇڙهائي فوج فرنگي، پاڻ هڻي جنهن دلڙي پنگي،
 برهه ڇڙهائو باري بار، وسري ويو گهر بار،
 پريم پيالو بيدل پياريو، غير اندر جو جنهن اڪاريو،
 خوب ڇڙهيو خمار، نشو ٿيو نينهن جو تارون تار،
 ”مسرور“ لڳي تو زهر زمانو، گل ۾ ڪفني پا تم ڳانو،
 نينهن ٿيو نروار، ڇڏيو مون ساڙي سڀ سينگار.

ڪافي

آيو عشق حضرت لکين لطف پانيان،
 سبب ڪهڙي سرتيون مان لوڪون لڪيان،
 سڌ سور واري جيڏيون نه اوهان ڪي،
 جيڏيون نور نعمت برهه ٿي مان پانيان،
 جڻيا ۽ مڻيا جڙيم جسم تي مان،
 پاڻي عشق الفسي، لڳين خاڪ لايان،
 هزارين هٿن ۾، لکين ڳچي ڳانيون،
 سنڌي چير سون، پيرن ۾ پايان،
 ”مسرور“ مون ڪي ڏٺو آ عجيبن،
 سندن ڏاج ڏکڻ چمي سرتي چايان،
 پڇايو مون بيدل جيڏيون برهه باري،
 ڪري تنهن ڪي ڪڇ ۾ مان قربئون ڪڏيان.

عشق حقيقي جي واٽ، مجازي حجاب واري دريءَ مان ليٽو پائڻ کان پوءِ نظر ايندي آهي ۽ مجاز، وري وٽ آهي صورت جي سٽر جي ۽ انهيءَ سٽر ۾ جنهن سڃاتو ساجن کي صحيح ته ڀولو "ميم" جو ڀڄي ٿيندو آهي پري ۽ ننگ نروار ٿيندو آهي نعرو نينهن جو:

ڪافي

عشق آيو سر ڪهي، هليو ويو هاڻي حجاب،
 سُڪ جن سڪ جي چڪي، سر جي نه تن پرواه رکي،
 سي ٿا ڏين لاهي لڪي، سور هيءَ سري شوقئون شتاب،
 هوش مون هٿ کان ويو، ڏک سور پي ساڻي ٿيو،
 عشق جي آتش ڪيو، سينو جگر ساڙي ڪباب،
 نينهن هاڻي ڪيئن نهان ٿي، عام کي پل هي عيان ٿي،
 پڙ مٿي پير - مغان جي، شوق جو پيتر شراب،
 هاڻي غم "مسرور" ناهي، بره ڇڏيو پوءِ پلاڻي،
 شاه بيدل منهنجو آهي، فيض پرور فيضاب.

فيض ملندو آهي گهرڻ واري کي يا طلب ڪرڻ / رکڻ واري کي ۽ ڳالهه مزي جي آهي ٿي اها ته اکرن ۾ اڙيل يا اڙجي ويل اديبن کي، احديت ۽ عهديت جي احوال ۾ ئي سوين وسوسا ۽ هزارين ڪشت ڪشالا ۽ مونجهارا معلوم ٿيندا آهن، جڏهن ته عشق جي عجائب رنگبرنگي پوش پهرڻ ساڻ اوکو به آسان ٿي ويندو آهي.

ڪافي

عشق ســنــدي آزار، ويهــڻ بيھــڻ آرام وڃايو.

پير - مغان مون کي ڏٺو آ پيالو، لهي ويو سڀ ڪشت ڪشالو،
 حال سان رھه همڪنار، هاديءَ مون کي حق سمجهايو،
 وايون ويون ڪل ٿي وسري، ڳالهه صوفيءَ جي اڳ کان اڳري،
 پير - مغان جي ڀرت پچار، سوليءَ آڻي سرڙو نوايو،
 عهديت جو لاهي اولو، ڀڄ "مسرور" ڏوٽيءَ جو ڀولو،
 احد ڪري اظهار، بيدل آهي نانءُ ڌرايو،

سرائڪي

وسندا ويڙهي سدا رائجها، من ڪون مئڏي پانودا
 ”بيدل“ سائين رهبر ساڏا، اسان سائين دي بردي

اردو

بتائي بات جو ”بيدل“، محبت ڪي نيار هي
 همين ”مسرور“ رد اس ڪا سهارا هي پيارا هي

ڪافي

رخ صنم دا ڪعب قبل، ابرو مثل محراب ويڪو،
 سجدي اندر بسمل هويا، بره والا بيتاب ويڪو.
 سخن سنجيده ڪنز قدوري، ثابت صحيح صاحب ويڪو،
 طواف دم دم ڳلي صنم دا، عاشق عظيم ثواب ويڪو.
 مصحف عين اشاره ظاهر، اور نه ڪوئي ڪتاب ويڪو،
 ملڪ دليان دا لڻ نيندا، ووهي ناز نقاب ويڪو.
 ڳالهه اها ”مسرور“ دي يارو، دل دا ڪر حساب ويڪو،
 ايهي رمز رلاوڻ والا، بيدل شاه شتاب ويڪو.

ائين ته اوس ٿيڻو آهي جيئن دل لڳائي اسڪول ڪاليج يا يونيورسٽي جا درجا
 پاس ڪيا آهن. تيئن عشق جا امتحان ۽ منزلون به ٿينديون آهن: ناسوت، جبروت،
 ملڪوت، لاهوت، هاهوت ۽ باهوت.
 ها ائين به درست آهي ته:

چاٽ پائي چٽ ۾ سنهو ڪٽيو جن،
 تن جو صرافن ڊڪوئي داخل نه ڪيو.

پر جي محبت پائي من ۾ رنبا به روڙيا ته به ڏون چار واري مادي علم جي
 سالن لڳائڻ وارو عرصو هڪ لحظي ۾، عين جي هڪ اشاري جيان طئي ڪري
 عشق جي ملڪ ۾ رسي وڃبو، ڀلا جڏهن عشق جي مڪتب ۾ ويهيو ته عشق جي
 نصاب کان به آگاهه ٿيو نه! رڳو سٺون ڪرڻ ته ڪم آهي سٺين جو، پر جي آگاهه ٿيو
 ته ضرور ائين ٿي چڻبو. جيئن فقير مسرور چوي ٿو:

ڪافي

عشق اٿانگي سندن اسان کي، يارو نينهن نچائي ٿو.

ڪاٿي مومن ڪاٿي هندو، ڪافر ڪٿ سڏائي ٿو.

ڪاٿي ورد وظيفن ۾، پوڻيون ڪٿ پڙهائي ٿو.

روپ عجائب رنگبرنگي، پوش لکين هو پائي ٿو.

جذبا جوش ڏياري دل کي، در در گهڻيون گهمائي ٿو.

هر صورت جو ڪري بهانو پنهنجو پاڻ پسائي ٿو.

آپي عاشق آپي معشوق، ٺاهه عجب ٺهائي ٿو.

سرتي اڄ ”مسرور“ سنڌي، بيدل پال پلائي ٿو.

ڪافي

عشق لڳو ٿم آريءَ جو، جيڪو سورن سبق پڙهائي ٿو.

حال حقيقي راز رندن جو، سير سچو سمجھائي ٿو.

وهوا ورد جنهين جو يارو، دم دم جوش جڳائي ٿو.

”مسرور“ اڄ تان مهر منجهاران، بيدل بره پڄائي ٿو.

هر حال جي حاصل ڪرڻ لاءِ ٻاڏائڻ يا طلب جو شوق ضروري هوندو آهي. پال
تہ پورائي ۾ بہ ٿي ويندا آهن مگر عشق جي ارتقا خلق جي عامي عقل کان مٿانهين
رمزن جا طبل وڄائيندي آهي، جيئن فقير مسرور اظهار ڏيکاري ٿو:

سرائڪي ڪافي

عشق ڪيتا بدنام، وسر ڳيو سي مذهب سارا.

پير-مغان پرڪي پلايا، خاص خمردا جام.

وسر ڳيو سي مذهب سارا.

سراساڏي ڏاڍا هريا، حسن دا هل هنگام.

وسر ڳيو سي مذهب سارا.

ڳالهه هڪا سڀ هڪ ئي هوندي، ناهي حلال حرام،
 وسر ڳيو سي مذهب سارا
 ”مسرور“ ساڏا حال حلاجي، خلق چاڻي ڪيا خام،
 وسر ڳيو سي مذهب سارا.

ڪافي سرائڪي تلنگ

پهر شرع دا پوڻ، هوڪا هر جا ڏيوين حقيقت،
 هر دم حال حلاجي يارو، جذب ڏيويندا جوش،
 سڻ ڦال اصبر، ترسي طبيعت،
 وچ پيالي سوز دا سمنڊ، پا ڪر ڪيتم نوش،
 کس ڳڏا جنهن، آرام جميعت،
 الڻ پيا سر عشق الاهي، بيخود ٿي بيهوش،
 واه وچاوان، طبل طريقت،
 ”مسرور“ دين مذهب ديان ڳالهيان، ڪر ڪل ئي فراموش،
 بره بيدل دي، ڪيتم بيعت.

ڪافي

في الحال ٿي فراغت، صلوات ۽ ذڪر ڪون،
 اسلام سان نه نسبت، ڪٿ ڪفر جي اڪر ڪون،
 چڙياسي لاڳ سڀ لاهي، سنسار نا سيبائي،
 خيشي نه چاڻون چاهي، بيزار سڀ بشر ڪون،
 برهون ڀڳا سي ڀولا، سڀ وهم هي وچولا،
 چاڻون رواج رولا، خوش خاص هون خبر ڪون،
 شريعت کان پي ڦرياسي، هي هو ٻئي چڙياسي،
 پريور ٿي وياسي، بيدل سنڌي نظر ڪون،
 مٿخاني رخ رکيوسي، تسبيح ڪي ترڪ ڪيوسي،
 ”مسرور“ منهن مٽيوسي، مسجد مڙهي مندر ڪون،

بيدل نامو

ڪافي

لڳڙي آدره ڌمال، نينهون ننگ ٿيو آ نانگو نسري.
 حضرت حسن ڪڙي پالو، وٺي فرنگي فوج اٿالو.
 ڌاري چئنچل چال، سورهي سرتي آيو آ سنڀري.
 تيراڪين جا ماري ڪاري، سورهي پنهنجي ڪڙي آ سواري.
 ويئي سرت سنڀال، هوش عقل مت ويو سڀ وسري.
 بره بهادر دل کي گهيريو، نادر نينهون ڍنڍورو ڦيريو.
 سڀ مخفي قيل مقال، هاڻي ٿي پئي پٽ تي پڌري.
 پليان پاڻ، نه ٿي ٿو پليو، جهليان، روح، نه ٿي ٿو جهليو.
 عشق وڃايا افعال، وس کان ڳالهه وئي آنڪري.
 حال پيو ”مسرور“ حلاجي، مرشد مليو نيهي ناجي.
 ٿا ڏوه سوال، دين ڌرم کان ويو هان نبري.

اڪرن جي الٽي چال کي يا سنئين سوانتي واٽ کي ڪي معنوي مرد ٿي پرڄهي
 پروڙي سگهن ٿا يا اهي جن جي عقل تي محدود دليل جي ڪٽ چڙهيل نه هجي، اهو
 سالڪ ٿي سمجهي سگهي ٿو. هنن لفظن کي ته مثال شراب معنيٰ ڪهڙي ٿو رکي،
 لفظ ته عمل فعل ۽ صفت جون علامتون هوندا آهن جيئن شراب پيئڻ کان پوءِ ماڻهو
 ڪنهن ڪيف ۾ پنهنجي ماضي، حال ۽ مستقبل جو هڪ سرور ڏيندڙ ۽ خوابيده
 سر ڪندو آهي، تيئن عشق جي جام پيئڻ وارن رندن، خوابيده نيشن جي اصطلاح تي
 اوڻ ۾، مظهر صورت ۾ سمائل حق جي ديدار جو حال ڏنو آهي ۽ شراب کي عام
 شراب ته سمجهيو ٿي ناهي، هي ته پيالو آهي پر ٻيو رس جو، جيڪو ملي ٿو مرد
 مولا کان پوءِ ته چيو مسرور فقير جو به سچ آهي ته:

اي دل شراب پي تون، هرگز حرام ناهي،
 خاصن کي سڏ سڄي آ، هيءَ ڳالهه عام ناهي.
 ڪجهه فڪر نا رهي، ان ڳالهه جو اوهان کي،
 واعظ کي اڳران جو، جي احترام ناهي.
 هيڪر چڪي جي چشڪي، واعظ ته پڪ چوي،
 مسجد سان مور منهنجو، اڳتي سلام ناهي.

آنيش مثل مجلس، سا عيش جي سراسر.
جنهن ۾ اڳر صراحي، ساقي ۽ جام ناهي.
”مسرور“ ٻول تنهنجو، هر ڪو چوي مگر،
ٻولي پيو پيو ٿو، منهنجو ڪلام ناهي.

تصوف، تن، من ۽ قول ۽ فعل جي پاڪيزگي ۽ سان رهڻ جو نالو آهي.
جنهن لاءِ اڳي وارا درويش دنياوي ڏاڍ ۽ جبر جي خلاف پنهنجي احتجاج کي
گوشي نشيني جي اوٽ ڪري اظهاريندا هئا، پر چپ سبائي نه ويهندا هئا.
پرچار ڪندا هئا، حق سچ تي سر وڍائڻ واري حد تائين، جا ڳالهه اسان جي
جديد سماجي معاشي ۽ سياسي نظرين طرفان صوفيءَ تي قنوطيت ۽ فراريت جو
الزام بڻجي وئي آهي.

حالانڪ ائين نه آهي. سچ جي پاسباني ٿيندي ئي هوس لوپ لالچ ۽ ڏاڍ ظلم
کي ڇڏڻ سان آهي. ماڻهو تاريخن مان سبق به پرائيندو آهي. پر وساري به جلدي
ويهندو آهي ته عقلمنديءَ جا دعويٰ دار سنڌائين لالچن ۾ گرفتار ٿي پوندا آهن، مگر
عشق وارا سنڌائين آزاد هوندا آهن. فقير مسرور به هئڻ هستي ۽ ”مان“ جي مڱيءَ
۽ شاهيءَ کي گڏائيءَ سان مٽائڻ لاءِ محبت جي مستيءَ ۾ سمجهايو آهي ته:

مٽائي جيمر جو نقطو، مٿان ڏيئي، وجهي جهاتي،
پتولهي، هاڻ تان تو ۾، جدا چاهي خدا چاهي.

خودي ماري رهي بيخود. وڏو ٿي خود خدا کان وج،
خدا پي جئن چوي منهنجا خدا تنهنجي رضا چاهي.

سچ ته علامه اقبال به چيو آهي ته :

خودي ڪو ڪر بلند اتنا ڪه هر تقدير سي پهلي
خدا بندي سي خود پوڄهي، ٻٽا تيري رضا ڪيا هي.

اها خودي، مادي آهي، جا سماجي سائنس تحت به درست آهي پر اها خودي
فرد جي شخصي آهي. شخصي خودي روحاني درجات ۾ رڪاوٽ بڻبي آهي ۽ ماريو
به انهيءَ شخصي انا ۽ خوديءَ کي آهي.

صوفين وٽ علم ۽ ادراڪ، هڪ متحرڪ قوت وانگر هوندو آهي. جنهن جي
ذريعي هو ڪجهه فضيلتون حاصل ڪرڻ لاءِ ڪوشش وٺندو آهي، مجاهدا ڪندو
آهي، ساڳئي وقت ڪجهه فائدا عطا الاهيءَ سان به کيس حاصل ٿيندا آهن.

خيال ڪر ڪو خيال ڀر، ٺٽي؛ خيال تي خاطر جمع.
خيال وارا! خيال ان مون، پس خداوند ذوالجلال.

پلازماني سان هلندڙ، ظاهر زيب رکندڙ، ڏيک ويڪ لاءِ پاڻ پتوڙيندڙ، علم ۽
عقل جو گهمند رکندڙ، جاه جلال جو شوق رکندڙ، اقتدار پرست، خود غرض ۽
عاشقن جي انجمن مان مستجاب نه ٿيندڙ ماڻهو، ڪي ڪهڙي بشارت ملندي!
جيڪي مسڪينن جي ماڙ لاءِ پجيرو ۾ گهمندا هجن، بنگلن ۾ رهندا هجن،
ڪتن ۽ گهوڙن پالڻ جي شوق ۾ پئسو وهائيندڙ هجن، بندوقن ۽ ڪلاشنڪوفن سان
گارڊن جي پهري ۾ رهندا هجن، انهن کي عشق جو درس ڏيندڙ ماڻهو پلاسست،
ڪاهل ۽ قنوطي نظر نه ايندا ته ٻيو ڇا نظر ايندا.
جڏهن ته فقير درويش پنهنجي فنائي حال ۾ ايترا مست ٿين ٿا جو اهڙن غير
گمان آڻيندڙن تي ميار رکڻ بدران وري به پنهنجي اندر کي اجاريندو رهڻ جي تلقين
ڪندا آهن:

اها "مسرور" رندن جي، وٺي "مت" روح ڀر رڙهه تون،
جئن هو دم بنا، ڪلي پيو ڪم، دم قضا ڄاڻن.

وسعت نظري يا روشن خيالي، جنهن کي اڄڪلهه جي زبان ۾ ترقي پسندي به
سڏجي ٿو، اهو به خود هڪ "عمل" جو خطاب آهي، پر جيسين پاڻ کي گهٽ نه
ڪبو ته ٻئي کي سٺو ڪيئن چئبو. وسيع نظر ته ٿيڻي تڏهن جڏهن تنگ نظريءَ کي
ٽڙي ڪڍيو، ۽ صوفيءَ کي اهوئي عمل قبول آهي جنهن سان هو پاڪ ڏسڻ، پاڪ
سوچڻ ۽ ٻڌڻ، پاڪ چوڻ، پاڪ چڪڻ ۽ پاڪ ڳالهائڻ جو فرض نباهي سگهندو
آهي، ان ڪري هن جي محبت جو دائرو به تمام وسيع ٿي ويندو آهي.

جوڻي رب رحيم، ساڳيو سوڻي رام،
انهن اکرن ۾ اڙجي، ڪي طالب پيا تمام،
ڪل شي هو الله، "مسرور" پروڙج مام،
خلق الانسان في احسن التقويم، اهو ڄاڻي ڇا عام،
صوفيءَ جو سلام، آهي هندو مومن سان هڪڙو.

صوفي، سموري انسان ذات سان ذات الاهيءَ جي وڃڻ اقرب هئڻ جو قائل
هوندو آهي ۽ انهيءَ جي يقين سان گذاريندو آهي ۽ نينهن جي انهيءَ ڀرپور نشي ۾
چئي ويهندو آهي:

ڪافي (اردو)

نشي مين جو زاهد، هم ديكهتا هون،
 قسم ڪبريا، شه، امر ديكهتا هون.
 بظاهر هون غافل، نشي مين مگر،
 بر بيدار آنکھين، صنم ديكهتا هون.
 هين بند آنکھين تو، ڪيا ديكهتا هون،
 مدائن ڪا باغ - ارم ديكهتا هون.
 يقين گر نهين هي، تولي لو ذرا يـ،
 تجهي وه دکھائون، جو هم ديكهتا هون.
 بلي! آج "مسرور" سرير تمهاري،
 بيدل ڪا لطف و ڪرم ديكهتا هون.

هيءَ به حاجي حال آهي جو ملڪ دليٰ جو لائق لاءِ حسن هزاري هوڪو ٿو
 ڏئي ته مسرور فقير جي ٻولي به پر ڪيف ٿي وڃي ٿي:

ڪافي

حيرت جو لڪ لنگهيا سي، پيو حال هم وارو،
 اچي بحر ان ۾ پياسي، ڪنڌي نه جنهن ڪنارو.
 پيڙي جا باجهه واري، اچي اوچتي پٽاري،
 سهجون ڪري ساري، پاڻيءَ جو ڪيم پسارو.
 جاڏي جو نظر درجي، پاڻيءَ بنا نه پسجي،
 ڦوٽو لهر مان بڻجي، ناهي لهر نانءُ نيارو.
 حاصل ٿي نئين حياتي، موٽي نه جنهن مماتي،
 ظاهر ٿيو نور ذاتي، هن ستر منجهان سارو.
 جهاڳي بحر چڙهياسي، ڪاهي ڪين تي رسياسي،
 اتهون اڳي هلياسي، هڻي نينهن جو نغارو.

لنگهي بي خوديءَ جو بندر. جت ڄم نه ڪو ڄماندر.
 سڀ ستر ۾ ٿيو هي سر. مورت جو ويو مونجهارو.
 ٿيو حال هيڪڙائي. "مسرور" وئي بي وائي.
 چاڄي ڏنو مون جائِي. ڪامل آهيان قرارو.

ناسوت واري "مان" جڏهن ترڪ ڪجي ٿي ۽ عقل جي دامن تي عشق جي اوٽي
 ڏجي ٿي ته لامحدود ادراڪ / فهم يا ساڃاهه جي سرڪ پيٽا ريندڙ "خيال". ساهن ۾
 سمائجي وڃن ٿا ڌيان ۽ گيان. حد لحد تائين پرواز ڪرڻ لڳي ٿو ۽ حجاب دور
 ٿي وڃن ٿا ۽ صبر جي هر گليءَ. هر صورت جا وحدتي ڪثرتي سر ٿين ٿا.
 حيرت جي مقام تي پهرين جڏهن فقير مسرور چيو:

ڪافي

ميان عاشقا ڪير تون آهيَن؟

ڪڏان ڪافر. ڪڏان گهر. ڪڏان قاضي ڪوٺائين.
 فتويٰ ڏيئي سوريءَ تي. شاه منصور چڙهائين.
 پنهنون پاڻ ٿي يار. سسئي جهنگ رلائين.
 ڪٿي ٿو چواڻين چاڪ. ڪٿي رئيس سڏائين.
 شاه حسين کي ڪربل ڪوٺي. قريئون قتل ڪرائين.
 شاه حسن کي پنهنجي هٿان. پرتئون زهر پلائين.
 ڪڏهن ته اچي "مسرور" سان. ٺوڙي تون ٿو لائين.
 ڪڏهن ته "بيدل" نانءُ سڏائي. ٻاري برهه پڄائين.

ڪافي

عشق جي راه اٿائي ڏاڍي. طالب ترڪڻ بازي ٿي.
 حق حقيقي منزل جي. پوڙي عشق مجازي ٿي.
 رهت انهيءَ ۾ راز جا واقف. عجب خيال ايازي ٿي.
 هادي بيدل. مرشد ساڳيو. داڻا درس درازي ٿي.
 ساڳي. شمس. عطار اهوئي. بسطامي شيرازي ٿي.
 وحدت وارو ويسه رک هڪ. ٻيو سڀ ڪوڙ ڪسازي ٿي.
 عين الله "مسرور" تون ڄاڻج. غير وڃون ڪي غازي ٿي.

آخرڪار جڏهن سندس دل گهريا ديدار ٿيا ۽ حيرت جا لڪ لنگهي پار ڪيائين
ته مرشد راه هدايت کي مڃيائين.

دائم قائم قرب قرارو، ڪعبه قبلي گاه، هادي بيدل شهنشاه.

روھڙيءَ فرشي وڇائي گادي، موڙ ٻڌي سر ويٺو هادي،
ٿي وئي ملڪان ملڪ منادي، واحد وجهه الله.

آدم شيث ايوب اهوئي، يحيٰ نوح يعقوب اهوئي،
احمد مهدي خوب اهوئي، اوليٰ منجهه الله.

شاهي شمس عطار اهوئي، درس علي ديدار اهوئي،
هر جا جلويدار اهوئي، سڀ جو ساهه پساه.

شاهنشاه شهباز اهوئي، دوله شاه دراز اهوئي،
خفي جليءَ جو راز اهوئي، قائم فيض درياه.

نار خليل ۽ باغ بهاري، طور تجلي حسن هزاري،
ڪيول ڪرشن شيام مراري، سائين سورج ماه.

جوڙ جڳت جي پاڻ بڻائي، هر جا پنهنجو حڪم هلائي،
سڀ ۾ ويٺو پاڻ سمائي، پهري قرب ڪلاه.

ڪارج سڀ جا پاڻ سنواري، پاڻ سنواري پاڻ سڌاري،
ٻوڙي توڙي پاراڪاري، ٻاري بيپرواهه.

ظاهر بندو باطن مولا، نوان نوان نت پهري چولا،
ڪڍي وجودئون وهم وچولا، آيو عاليجاه.

هادي حق مسرور مليو آ، ڀول ڀيو سڀ دل جو پليو آ،
خيال خدائي خوب ڪُليو آ، آندو ٿم ويساه.

مدح سنگرو سائينء جي سوکڙي

ست گرو⁽¹⁾ گرديو⁽²⁾ داتا،⁽³⁾ شاه مون شرڌا⁽⁴⁾ پڄاءِ،
ڪو پلاهي پال پنهنجو داد ڪر درس⁽⁵⁾ن پساءِ.

الف: اڏين⁽⁶⁾ ۽ اڀوجهن جا، اجهڙا⁽⁷⁾ گرو،
وڏوڙا⁽⁸⁾ ويجهڙا ولهن⁽⁹⁾ جا، رهنما رهبر گرو،
بي وسيلن جا وسيل ڪر سگهو واهر گرو،
اڳ اندر جي اچي، هيءَ آسنا⁽¹⁰⁾ واري اجهڙا،
ست گرو گرديو داتا، شاه مون شرڌا پڄاءِ.

اي: ائين ئي مون وڃائي، عمر پاپن ۾ پئي،
هاڻ تو پڄتائين، هي هو ويا هت مان پئي،
ڪراچي ڪريال⁽¹¹⁾ ڪريآ⁽¹²⁾، ڏاڻ⁽¹³⁾ ڏاتر لڳ ڏئي،
بخش بديون اڳ ڪيل، اڳتي برياين کان بچاءِ،
ست گرو گرديو داتا، شاه مون شرڌا پڄاءِ.

(1) ست گرو = ڪامل مرش. (2) گرديو = رهنما، رکپال. (3) داتا = ڏاتار، سخي. (4) شرڌا = اڇا، خواهش، ايمان (5) درس = درشن، ديدار. (6) اڏين = محتاج، مسڪينن هيٺن. (7) آڏر = آڏار، سهارو. (8) وڏوڙا = وڏيون مهربانيون ڪندڙ. وڏا پال پلائيندڙ. (9) ولهن = بي وسيلن، نڌڻڪن، (10) آسنا = ڪامنا. (11) ڪريال = ٻاجهارو. (12) ڪريآ = ٻاجهه، ديا. (13) ڏاڻ = دان، خبرات.

او: اري (1) اهڙي ۾ آڻي، موھ (2) اٽڪائي وڌو،
 ٿي پيس ڪامي (3) ڪروڙي (4)، لوپ لڙڪائي وڌو،
 چار ۾ اهنڪار (5) جي، هٿ هوڏ هرڪائي وڌو،
 ماڏوا (6) مڪتي (7) ڏيو، اڳتي نه ڪنهن اڙ (8) ۾ اڙاءِ،
 ست گرو گرڊيو داتا، شاه مون شرڏا پڇاءِ.

بي: نست (9) مان ست (10) تون ئي ست، ستنام (11) تنهنجو نام ست،
 سرو آند (12) سرو وياپڪ (13)، شام (14) تنهنجو نام ست،
 ست سري (15) اوتار (16) وشنو (17)، رام تنهنجو نام ست،
 مون ستايل جو وسيلو، ڪونه آهي تو سوا،
 ست گرو گرڊيو داتا، شاه مون شرڏا پڇاءِ.

ها: هلي تاڙي (18) هوس (19) ۾، هٿ نه ڪجهه آيو هري (20)،
 ڪوڙ پاپن ۾ پئي، ڪارو ڪيم ڪايو (21) هري،
 هٿ هٿان هءِ هءِ ڪري، گهرجي سنڌي سايو هري،
 هٿ مٿان هيٺي ڌري تون، پنهنجي هلندي سان هلا،
 ست گرو گرڊيو داتا، شاه مون شرڏا پڇاءِ.

ڪا: ڪيان ڪيئن ڪال پي، آيو ڪ آيو در ڪهي،
 ڪو چڱو ڪم نا ڪيم، ڇا هو ڏسي وڃي وهي،
 ڪوپ (22) راجا ڪال (23) جو مان، ڪيئن سگهان سائين سهي،
 ڪين ڪي ان کان ڪنبان، مون کان ڪرم اهڙو ڪراءِ،
 ست گرو گرڊيو داتا، شاه مون شرڏا پڇاءِ.

(1) اري=شڪنجي، اري ۾ آڻڻ اٽڪنجي ۾ ڦاسڻ، (2) موھ=اڪش (3) ڪامي=شهوتي،
 نفس پرست، (4) ڪروڙي=اڪاوڙيل، چيڙاڪ، (5) اهنڪار=آپو، تڪبر، (6) ماڏوا=مٽوالا،
 (7) مڪتي=چوٽڪارو، (8) او=مشڪل، (9) نست=نست، عدم، (10) ست=سچ،
 (11) ستنام=سچونان، (12) سرو آند=سچوئي سڪ، نسورو آند، (13) سرو وياپڪ=هر جاءِ
 حاضر ناظر، (14) شام=پڳوان، (15) ست سري=سچي سر وارو، (16) اوتار=ايشور جو انساني
 جسم ۾ ظهور، (17) وشنو ڪيا ڪندڙ سنڀال ڪندڙ، (18) تاڙي=ڪڇي، جو رس، نشي لاءِ
 استعمال ٿيندڙ رس، (19) هوس=شهوت، (20) هري=ايشور، پڳوان، برهما، (21) ڪايو=شيشو،
 دل، من جي اوچلتا، (22) ڪوپ=ڌم، ظلم، (23) راجا ڪال=ملڪ الموت

ڪا: ڪري⁽¹⁾ منَ مون، ڪاري ڪيو ڪيدو⁽²⁾ خراب،
جنهن تپائي تار تن جي مفت ڪيڙو مهڻي هاب،
تنهنجي ڪميا⁽³⁾ ساڻ ڪن⁽⁴⁾ ۾، ڪر ٿيا ڪلمڪ گلاب،
ڪير⁽⁵⁾ تون هن ڪٽي⁽⁶⁾، هر ڪر⁽⁷⁾ هنئين ڪر⁽⁸⁾ جي ڪٽاءِ،
ست ڪرو ڪريو داتا، شاهه مون شرڌا پڄاءِ.

گا: گناهن جي لڳي ڪر⁽⁹⁾، جڳ سڏي گنجي ڪري⁽¹⁰⁾،
آئون تان گوپال⁽¹¹⁾، گولي، تو سندي ڪوئي ڪري⁽¹²⁾،
هڪ نگه سان تنهنجي ڪرڌر⁽¹³⁾، ڪجهه رهي نا ڪر ڌري،
گل جيان گل ڦل ڪري ڪر⁽¹⁴⁾ پنهنجي سنگت سان ڪڏا،
ست ڪرو ڪريو داتا، شاهه مون شرڌا پڄاءِ.

گها: گهران گهنشام⁽¹⁵⁾ توکان، گهرج جنهن جي آگهڻي،
گهورجي تو تان وچان، سر ساهه گهر گهوري ڏئي،
گهير گهٽ گهڻيون گهمي، گهر گهر ٽڪس هڪلون هڻي⁽¹⁶⁾،
گهوم کان پيڙم ڳيان⁽¹⁷⁾، بس گهوٽ پنهنجي گهر گهراي،
ست ڪرو ڪريو داتا، شاهه مون شرڌا پڄاءِ.

(1) ڪري=خراب ٿي. (2) ڪيدو=ڪيڇلو. (3) ڪميا=پاڇه، بخشش. (4) ڪن=پل، پلڪ. (5) ڪير=پيدائش، بنياد. (6) ڪٽي=ڪٽراڳ ڪندڙ، گهيپ. (7) هر ڪر=هورا ڪورا، آند مانڊ. (8) ڪر=ڪريل. (9) گر=مَرُ گندگي، غلاضت. (10) گنجي ڪري=لڇي، گندي. (11) گوپال=ايشور. ڏڻ جو رکوال. (12) ڪوئي ڪري=ڪوڏي سڇي. (13) ڪرڌر=ايشور جو نالو، ڌرتيءَ جو بادشاهه. (14) گر=ايشو. (15) گهنشام=ايشور جو نالو (16) هڪلون هڻي=آواز ڏئي، سڏ ڏئي. (17) ڳيان=پيرن ۾ پيل زخم

گا: رڱڻ (1) اهڙي وچان، پوتِي پراڻي ڏي رڱي،
 رڱ ڪ راڱا (2) رس ڏسي، جئن جڳ چوي، جوڙي چڱي،
 تون ڪرين سائين سدا، لائق (3)، مٿان لائي (4) لڱي،
 هڪ لڱا (5) هن پڇ لڱي (6) جي، لڱ لٽي (7) کي رڱ لاءِ،
 ست گرو گردِيو داتا، شاهه مون شرڌا پڄاءِ.

ڇا: چئن چوڪن وچان، توکي چڻي چُونڊي ڪنيم،
 تنهنجي مهما (8) مٿ نه ڪوئي، چو طرف جاچي ڏنم،
 چاڪريءَ لاءِ چرن (9) چانٺ، ڪي چمي چاڪر ٿيم،
 چوڪندين جنهن جو لڱي چرچو، اها چوڻي چواءِ،
 ست گرو گردِيو داتا، شاهه مون شرڌا پڄاءِ.

ڇا: چپر (10) ۾ ڪين ڪي تون، هيءَ چني چوري چڏج،
 چن (11) پراڻو ۽ چڱل هي، چتر (12) چوهن (13) کان رکج،
 چا نه چا چُلجي مٿم، سو چرڪ (14) چوليءَ جو نه ڏج،
 چنپ سان (15) چن ۾ (16) کڻي چيهن (17) ڪنان سائين چڏا،
 ست گرو گردِيو داتا، شاهه مون شرڌا پڄاءِ.

-
- (1) رڱڻ = ڪپڙو رنگڻ، (2) راڱا = (مخاطب) رنگ ڪرڻ وارا،
 (3) لائق = (مخاطب) لياقت وارا، (4) لائي = ڪسي، مڏي (لڱي) اگهي، لائو
 لڱو = ڪسو، اگهو، (5) لڱا = پيري، گهمري (6) پڇ لڱي = پياري پيل، (7) لڱ
 لٽي = بدن لٽي = ڪپڙي، جسم توڙي تن تي پيل ڪپڙي، (لڱ لٽي کي رنگ
 لائڻ = تن من کي صاف ڪرڻ، (8) مهما = دوا، پڳل هڏن کي ڳنڍڻ جي دوا،
 (9) چرن = قدم، پير، (10) چپر = جبل، ڏونگر، (11) چن = چنو، جهوپڙي،
 (12) چتر = ڇت، (13) چوهن = تيز طوفان (14) چرڪ = ڊپ (15) چنپ
 سان = اک چنپ ۾ (16) چن ۾ = گهڙيءَ ۾، (17) چيهن = نقصان

جا: جيارِي دل مُئي مُنهنجي، ڏيو جَپُ (1) نامَ (2) جو،
 جئَن جَپِي (3) جَگدِشَ کي، ساکي (4) ٿيان سترامَ (5) جو،
 جَڏَ (6) ڪري ارجنَ (7) جيان، اڻڪارُ (8) ڪريان عامَ جو،
 نانءُ جس (9) جَگَ ۾ رهي، جئَن جوتَ (10) ڪا آهڙي جڳاءُ،
 سَتَ گرو گُرديوَ داتا، شاهَ مون شرڏا پڇاءُ.

جها: جهلي مان نا سگهان، جهولا جهڪان (11) ڏکڙا ڏجها،
 تون جُهلي جهولي (12) ڪنان، ڏي امن عالم جا اجها،
 هي جهجڻ جهوري مٿائي، دان ڏي داتا جهجها،
 مون کي جهوليءَ ۾ جهلي جهامن (13) وري جهولي جهلاءُ،
 ست گرو گرديو داتا، شاهه مون شرڏا پڇاءُ.

ڇا: مڃي منت تون پارس، پاڻ لوهي سان سڃين (14)،
 سڄ وڇان ٿي سا وسنو، جنهن واٽ سان سائين وڃين،
 مان سڃي، سائي ٿيان، پيرو نه تون مون ڏنهن پڃين،
 ٿي پوان مان پاڻ پارس، جست مٺ (15) مون مان وڃاءُ،
 ست گرو گرديو داتا، شاهه مون شرڏا پڇاءُ.

(1) جپ=ورد، جاپ. (2) نام=نالو، جنهن جي چوڻ سان مثل دل زنده
 ٿئي. (3) جپي=پوڄي. (4) ساکي=گواهه، شاهد. (5) سترام جو=سڄي پڳوان
 جو. (6) جڏ=جنگ. (7) ارجن=پانڊو پاٿرن مان هڪ جو نالو، سورهيڊ.
 (8) اڻڪار=پلاڻي، شيوا. (9) جس=ناموس، عزت ۽ آبرو. (10) جوت=
 روشني، همت. (11) جهولا جهڪان=جهولا=گرم تيز هوا، جهڪان/جهڪون،
 مٽيءَ جا تيز طوفان. (12) جُهلي جهولي=گهلندڙ تيز گرم هوا. (13)
 جهامن=يشور، برهما. (14) سڃين=مصدر سڃڻ=لاڳاپڻ، عطا ڪرڻ. (15)
 مٺ=ڪس، ملاوٽ.

ٽا: ٽنور⁽¹⁾ ڪليون ڪڍي، ٽانگر به هت ٽهڪي پئي.
 رس پري⁽²⁾ رابيل ريحان، ۽ رتن مرڪي پئي.
 تنهنجي سائي سڀ ڪا ٿاري، پور⁽³⁾ سان بهڪي پئي.
 منهنجي هن ويران وستيءَ کي به گل گلشن بنا،
 ست گرو گرديو داتا، شاهه مون شرڌا پڄاءِ.

ٽا: ٺهي ٿو ڪين ڪي، ناڪر جو مون سان ٺاه ڪو.
 سڏ ڪري ساڻو ٿيس، سڏ نا سڻي بي ساهه⁽⁴⁾ سو.
 ٺيڪجي بينس ٺلهو، گهر ۾ ڦران گمراه ٿو.
 من وسي ناڪر جو منهنجي، ٺاه ڪو ان سان ٺهائ.
 ست گرو گرديو داتا، شاهه مون شرڌا پڄاءِ.

ڏا: ڏياري⁽⁵⁾ ڏيهه پنهنجي، جي مون کي ڏيڪاريو.
 ڏيل منهنجي مان ڪڍي ڏک، ڪا بهاري ڏياريو.
 مهر وارا مهر مان، منهنجو اچي من ٺاريو.
 نت وسين مون ساڻ گڏوڏ، ڏور نا مون کان ڏسائ.
 ست گرو گرديو داتا، شاهه مون شرڌا پڄاءِ.

ڊا: ڊڪر⁽⁶⁾ ڊونڪا⁽⁷⁾ اچن، ڊرڪي⁽⁸⁾ پوان پنتي ڊري.
 هن ڊرائي⁽⁹⁾ ڊل ڪيو، مون کي پري توکان هري.
 ڊڪ ڊڪين ڊڪجان، اگهاڙي آئون تان عين پري.
 ڊر⁽¹⁰⁾ وڃي، ڊڪيل⁽¹¹⁾ رهان، پوتي اها ڊولڻ ڊڪاءِ.
 ست گرو گرديو داتا، شاهه مون شرڌا پڄاءِ.

(1) ٽنور=گل. (2) رس پري=گل جو قسم. (3) پور=ميوي ٿيڻ کان اڳ ۾ وڻن ۾
 سنهي داڻ داڻ. (4) بي ساهه=بي جان. (5) ڏياري=خوشي. روشني ۽ ڪاميابيءَ جو
 ڏينهن. هندن جو وڏو ڏڻ، جنهن تي ڏيا ٻاري تمام گهڻي روشني ڪئي ويندي
 آهي. (6) ڊڪر=غشي. (7) ڊونڪا=ننڍ جا جهوٽا، گهيروٽ. (8) ڊرڪي=بيهورش
 ٿي. (9) ڊرائي=لاڻي. سستي. ڪاهلي. (10) ڊر=ڊل لڌائي. (11) ڊڪيل=پناه ۾.

ٺا: نه ڄاڻان يا سڃاڻان، شاه مون شيوا ڪرڻ،
 آرٽيءَ (1) جو ڪونه مون ۾، انگ (2) ڪو آهي لڇڻ (3)،
 ڪنڻ رس (4) بي ڪانه آهي، دانهن پي بيدردي،
 سُر مٿر مرليءَ وڃان، ڪو سر سڃاڻڻ جو سڻاءِ،
 ست گرو گرديو داتا، شاه مون شرڌا پڄاءِ.

ٺا: تپائي تو طلب جي، تار تن واري تمام،
 تات تنهنجي رات ڏينهان، آهري هر گام گام،
 تون ملين تائي (5) لهي، مان سک وسان (6) سائين مدام،
 تند ريءَ جي تار آ، ان تار پنهنجيءَ سان تڳاءِ،
 ست گرو گرديو داتا، شاه مون شرڌا پڄاءِ.

ٺا: ٿڪل اڳ ٿي وري، ٿورڻ (7) بيا هي ٿر ٿيا،
 هڪ ڏکي ڏهري (8) بيو، ڏورڻ (9) ٿيان ڏونگر ٿيا،
 ٿاڪ (10) نا ٿڪجي ڏيان، جت ٿوهه (11) ۽ ٿوهري ٿيا،
 ٿان (12) تنهنجي ۾ ٿيان، ٿر (13) ۾ نه پرمون ڪي ٿڪاءِ،
 ست گرو گرديو داتا، شاه مون شرڌا پڄاءِ.

(1) آرٽي=پوڄا (2) انگ=طريقو (3) لڇڻ=گڻ (4) ڏانه= ڪنڻ رس=نري مان نڪرندڙ آواز، سريلو آواز (5) تائي=اڃ. اڀس (6) سک وسان=محاورو) سک وسڻ=سهنج ۽ آسودگيءَ سان گذارڻ (7) ٿورڻ=جهاڳڻ (ٿر ٿورڻ = محاورو) واريءَ جو پيٽه جهاڳڻ (8) ڏکي ڏهري=سورن جي ستايل، نپسل ۽ اڀري (9) ڏورڻ=ڪنهن شيءِ جي پٺيان ڳولها ۾ دلڻ (10) ٿاڪ=مسنزل، ماڳ (ٿاڪ ڏيڻ=محاورو)=دم ڏيڻ، پراڻ پورا ڪرڻ (11) ٿوهه=ڪنڊن وارا وڻ (12) ٿان=جاءِ، هنڌ آستان (13) ٿر=ريگستان، رڻ.

ڏا: دٻائي ٿو ديالو⁽¹⁾، ديو⁽²⁾ صورت جو دجال⁽³⁾،
 دم دم دڙڪا ڏئي، چاهي ڪرڻ جنگ و جدال،
 شر⁽⁴⁾ ان جي کان ڍڪي، وٺ منهنجي سنگت ۽ عيال⁽⁵⁾،
 جو دٻائي در چڙهي ان کي دسي⁽⁶⁾ دولهه⁽⁷⁾ دٻاءُ،
 ست گرو گريو داتا، شاهه مون شرڏا پڄاءِ.

ڏا: ڌرت⁽⁸⁾ توڙي پوان پر، ته به ڌرم جي جاءِ⁽⁹⁾ ٿئي،
 پاپ⁽¹⁰⁾ ۽ پاڪند⁽¹¹⁾ جو، پرجار پريو⁽¹²⁾ ڪم⁽¹³⁾ ٿئي،
 ڌم لڳي دل جي ڌڪڙ⁽¹⁴⁾ جي، تار سر ۾ لاءِ⁽¹⁵⁾ ٿئي،
 ڌڄ⁽¹⁶⁾ وڌي ڌن ڌن⁽¹⁷⁾ وڌي، من ۾ نه پر مون کي وڌاءُ،
 ست گرو گريو داتا، شاهه مون شرڏا پڄاءِ.

ڏا: نيارو ننگ پرور⁽¹⁸⁾، نام تنهنجو نرملو⁽¹⁹⁾،
 مون نمائي ناستڪ⁽²⁰⁾، تون وڏو ٿي پر جهلو،
 نامور نيهي⁽²¹⁾ ڪرين تون، واٽ ويندن جو پلو،
 مون نمائي کي نوازي، نينهن جو ناتو نپاءِ،
 ست گرو گريو داتا، شاهه مون شرڏا پڄاءِ.

(1) ديالو = (مخاطب) باجهارا، ديا وان، (2) ديو = شيطان، (3) دجال = ننگ،
 مڪار (جوڻي آهي ته قيامت کان اڳ ۾ اصفهان مان هڪ ڪاڻو شخص پيدا
 ٿيندو ۽ دنيا وارن کي اهڙا مشاهد ڏيکاريندو، جو ماڻهو سندس طرفداري ڪرڻ
 لڳندا، (4) شر = شرارت، (5) عيال = پاريچا، (6) دسي = ڪيرائي،
 (7) دولهه = بهادر، (8) ڌرت = ڌرتي، (9) جاءِ = جيت،
 سوپ، (10) پاپ = گناهه، (11) پاڪند = مڪر، دولاپ، (12) پريو = ايشور، (13) ڪم
 = دور، (14) ڌڪڙ = طبليو، (15) لاءِ = وزن، تال، چس، مزو، (16)
 ڌڄ = سونهن، (17) ڌن ڌن = ڀاڳ ڀاڳ، شهرت، (18) ننگ پرور = ننگيال، سار
 سنڀال لهڻ وارو، (19) نرملو = پوتر، سرل، خالص، (20) ناستڪ = ملحد، خدا جو
 منڪر، (21) نيهي = نينهن وارو، ڪوڏيو، ناز ڪندڙ.

پا: پيالو پريم رس⁽¹⁾ جو، پر ڪري پرتئون⁽²⁾ پيار،
 قرب ڪر ڪوئي، ڪلنگي⁽³⁾ ڌر⁽⁴⁾، مون کي ماري جيار،
 پٽ اتان واري ڪٿي، تون سيح⁽⁵⁾ سڪپت⁽⁶⁾ تي وهار،
 پاند⁽⁷⁾ منهنجو پر تون پريو، ٻي جي در تان نا پناءِ،
 ست گرو گرديو داتا، شاه مون شرڌا پڄاءِ.

ڦا: ڦرڻ ڦيري⁽⁸⁾ جنم جو، ڦر⁽⁹⁾ ڪري ڦرڻو اٿم،
 نيٺ هڪڙي ڏينهن هي، پاندو⁽¹⁰⁾ پڄي پڙڻو اٿم،
 هي وري مانڪ جنم⁽¹¹⁾، موٽي نه ڪو ملڻو اٿم،
 ڪنهن ڪرم سببان مون کي، ڦيري ڦڙي ۾ نا ڦساءِ،
 ست گرو گرديو داتا، شاه شرڌا پڄاءِ.

پا: ٻڌڻ تي آهي پيڙو، ٻاجهه ٻاجهارا ڪيو،
 ٻاجهه جون ٻانهون ڏئي، پر ساڻ سوڀارا ڪيو،
 ٻيٽ ٻهه ٻهه ٻوهه ٻوڙا، باغ ڀر وارا ڪيو،
 جنهن ٻڌي پنڌن⁽¹²⁾ ٿڌن، ٻولي اها ٻهڳڻ ٻڌاءِ،
 ست گرو گرديو داتا، شاه مون شرڌا پڄاءِ.

(1) پريم رس = محبت واري مٿي. (2) پرتئون = پيرت منجهان. (3) ڪلنگي =
 چٽ، تاج (4) ڌر = پاءِ، رک (5) سيح = پلنگ. (6) سڪپت = آند واري
 ننڊ. (7) پاند = جهولي (پاند پڙڻ = مرادون پوريون ٿيڻ) (8) ڦيري = جنم جو ڦيرو،
 جوڙ، اوڳون (هنڌن جي عقيدي موجب مرڻ کان پوءِ ٻئي جسم ۾ جنم
 وٺڻ) (9) ڦر = ٻيهر. پٿر. (10) پاندو = بدن، هڏن جو
 پجرو. (11) مانڪ = انساني. (12) پنڌن = بند، بندشون، جسمي خواهشن جا پيچ.

پا: پُلي جا پاڻ (1) آئي، سا به نا چئبي پلي،
 مان به پيريءَ (2) ۾ پيس، تو در اچي درد رلي،
 هاڻ تنهنجي نانءِ ساجن، مان ويس جڳ ۾ هلي (3)،
 عيب اوڳڻ (4) کين ڏس تون، پال ڪو پنهنجو پلاءِ،
 ست گرو گريو داتا، شاه مون شرڌا پڄاءِ.

ها: ملي مهم اها جا، من سندي ممتا (5)، مَتي،
 بل (6) اهو بلديو (7) ڏي، جنهن کان نه مَله هي من کَتي،
 هوڏ هٿ اهنڪار (8) جو، هيبت (9) ڪنان لشڪر هٿي،
 جڙ (10) وڃي، چيٽن (11) ڳيان، منهنجي اها چنتا (12) مٽاءِ،
 ست گرو گريو داتا، شاه مون شرڌا پڄاءِ.

پا: سجايا ثاب (13) سڀئي، مون سندا سڏڙا ٿين،
 تنهنجي نارائڻ (14) نظر سان، درد ڊک دل جا لهن،
 جي ستايل سوز دل مان سڪ رکي توکي سڏن،
 تن سندا سڏڙا سڻي، وهلو (15) وري وارو ورا،
 ست گرو گريو داتا، شاه مون شرڌا پڄاءِ.

(1) پاڻ=ماڳ، وڻاڻ. (2) پيري=پڙپو. (3) هلي=مشهور ٿي. (4) اوڳڻ=خراب
 لڇڻ. (5) ممتا=موه، چڪ. (6) بل=طاقت. (7) بلديو=(مخاطب) طاقتوار،
 بلوان. (8) اهنڪار=تڪبر، غرور. (9) هيبت=ڏهڪاءُ. (10) جڙ=پاڙ،
 بنياد. (11) چيٽن=سچيت، هوشيار. (12) چنتا=ڳڻتي، فڪر. (13) ثاب
 =قبول. (14) نارائڻ=وشنو ڀڳوان جو صفاتي نالو. (15) وهلو=جلد، ترت.

۱: رلي راوڻ (۱) کان منهنجو رام (۲) تون رکشڪ (۳) رهين.
 مون سان همت جو هنومان (۴)، مهر مان مددي ڏئين.
 ڪانه ڪا رنچڪ (۵) رهي، جي تون مٿم راضي ٿئين.
 ريجھه (۶) وارو راز (۷) رک، رڻ ۾ نه پر مون کي رلاءِ.
 ست گرو گرديو داتا، شاهه مون شرڌا پڄاءِ.

لا: لکيسر (۸) لائقن پريو، لکي (۹) تون لاجپال (۱۰)،
 منهنجي آسن جو سڪل وڻ، تون ڪرين نو نو (۱۱) نهال (۱۲)،
 لوھ مان، نڪمون ڪارو، تون لالون لال لال،
 لال مان لالڻ ٿيان جيئن، لنواها مون ساڻ لاءِ،
 ست گرو گرديو داتا، شاهه مون شرڌا پڄاءِ.

وا: وڏي آ ورڪنڊي (۱۳) هي، ساڪنا (۱۴) سچ تو سنڌي،
 واڻ (۱۵) جي ويڙهي سوا، ٻي ٿي وئي آڳت بنڊي (۱۶)،
 ٿي وسو (۱۷) واڻو (۱۸) ويو، واپس ڪٿي ڪرڙو (۱۹) ڪنڌي (۲۰)،
 اهڙو مون قرضيءَ جي ڪاغذ، ۾ قلم بي ڪو وها،
 ست گرو گرديو داتا، شاهه مون شرڌا پڄاءِ.

-
- (۱) راوڻ = دشمن، لٽڪا جو حاڪم، جيڪو سڀني کي زوريءَ کڻي ويو هو.
 (۲) رام = ڀڳوان، شري رام چندر. (۳) رکشڪ = رڪوال (۴) هنومان = نيست نابود
 ڪندڙ، بانڊرن جو سردار. (۵) رنچڪ = رنڊڪ، رنج غم. (۶) ريجھه = قرب
 ڪچهري. (۷) راز رک = همراز ڪر. (۸) لکيسر = لک لهندڙ.
 (۹) لکي = لکيڻو. (۱۰) لاجپال = لڄپال، سار سنڀال لهڻ وارو. (۱۱) تونو = نئون
 نئون (۱۲) نهال = سرهو، خوش، گڏگڏ. (۱۳) ورڪنڊي = ورو ڪڙ. (۱۴) ساڪنا = شاهدي،
 خاطري. (۱۵) واڻ = مڇ جي نوڙي، اهنج. (۱۶) ڳت بنڊي = اجائي ڪوشش. (۱۷)
 وسو = حيران. (۱۸) واڻو = پتي، ڀاڱو. (۱۹) ڪرڙو = حساب جو ڪتاب، جنهن ۾
 چنڊي چيري جي فهرست هجي. (۲۰) ڪنڌي = اوڌر.

ڙا: مهڙ (1) مون ڏي مڙيائي، ڪا نه ڪا توڙي مهاڙ (2)،
 وڙ (3) ڪري ڪاوڙ ڇڏي، سائين سگهو ڪر منهنجي ماڙ (4)،
 سرن (5) آئي جي لڄا (6) رک، عيب نا منهنجا اگهاڙ (7)،
 پل ٻڌي (8) جس جوت پورن (9)، پاڳ منهنجي کي پڙا (10)،
 ست گرو گريو داتا، شاه مون شرڌا پڄا.

ماڏوا (11) ”مسرور“ مان بيڪار بڪيو بي وڙو،
 تون اجهو آڌر گرو، منهنجو وسيلو وڏ وڙو،
 تون ڀريو پندار ڀريو آئون پينگيو (12) پورڙو (13)،
 پورڙو، بڪيا (14) ڏئي ڪو، راس (15) منهنجي کي رڄا،
 ستگرو گريو داتا، شاه مون شرڌا پڄا،
 ستگرو گريو داتا، شاه مون شرڌا پڄا،
 ڪو پلا پال پنهنجو، داد ڪر درسن پسا.

(1) مهڙ=منهن (مهڙ هجڻ=ڏوهه هئڻ) ڏوهه. (2) مهاڙ=منهن، لهڻو
 ليڪو. (3) وڙ=ڳورو، احسان. (4) ماڙ=مدد. (5) سرن=پناري (سرن آئي جي)
 پناري پيل جي) (6) لڄا=عزت، لڄ (7) اگهاڙ=ظاهر ڪر. (8) ٻڌي=فهم،
 ادراڪ. (9) پورن=هر ڳالهه پوري ڪرڻ وارو. خداوند غفور حيم جي
 صفت. (10) پڙا=وڌاءُ. (11) ماڏوا=(مخاطب) متوالا، بينياز، بي
 پرواهه (12) پينگيو=سڄو. (13) پورڙو=ياڻو، ناسمجھه. (15) بڪيا=خيرات،
 دان. (15) راس=رسنا، منڊل، مانڊاڻ. راس رڄائڻ (محاورو) = خوشيءَ جي
 محفل مڄائڻ، ڪرشن مهاراج جي گوپين سان رڄايل راڳ ۽ ناچ جي محفل.

شہنشاہ پیکس سائین

شهنشاه بيكس سسٽي هي انايو،
 پلا پال پنهنجو ويالا را پلايو.

تون صاحب سپاهجو آهين سردار صوفي، سچو رند رهبر منهدار صوفي،
 اجهو آهين اڏينن جو آڌار صوفي، تنهنجو اسم عرشن تي اظهار صوفي،
 تون والي ولهن جو مختار صوفي.

ڪري قرب، صوفيءَ جي رنگ ۾ رڃايو. پلا پال پنهنجو ڀلارو ڀلايو.
ڪري ٿو خدا سا جا توکي وڻي آ، تنهنجي دست رس اٿ ڏاتا گهڻي آ،
ڏٺيءَ جو تون آهين ۽ تنهنجو ڏٺي آ، سڄي برھه بازي هي ٿولءَ بڻي آ،
ڪٿي راند رندي تون نعرو هڻي آ.

دڙي لاءِ ٽڪيل تي رڪورڊز رايو، پلايال پنهنجو پيلارا پلايو.

سندھ گرامتون لک ڪروڙين هزارين، ڪيپا تو ڪئن مان ڦاٿل جنگه چارين،
عجب پيون عطاون خفي خيال ڌارين، خضر جان رسين تو تون پيڙا اڪارين،
لاڻو دڳ سنئين سان پٽيا جي بزارين.

ڪري مهر مرشد سنئين واٽ لايو، ڀلا ڀال پنهنجو ڀلاڙا ڀلايو.

جڏاڻا روح جيارين، اذن (1) سان سوين ٿو، سدا دم مسيحا تون صاحب رکين ٿو،
 ٿئي سو ائين ئي جيئن تون چوين ٿو، نه ثاني (2) سنڌو ڪو سچو پيو سونهين ٿو،
 مريدن تي دائم تون مشفق رهين ٿو،

کری کائی شفقت ستل دل جاڳایو، پلا پال پنهنجو پلار پلايو۔

ڏکيو ويس هي توشريعت سنڌو پي، سونهين تاج سر تو طريقت سنڌو پي،
تون ماهر مجازي حقيقت سنڌو پي، تون واصل آهين ويڙهي وحدت سنڌو پي،
تون آهين محو معنيٰ معرفت سنڌو پي،

مون کي ٻي گنهين ماڳ منزل رسايو. پلا پال پنهنجو پلار ڀلايو.

(۱) اذن = حکم، فرمان، (۲) ثانی = مت، جھڑو۔

اپو ٿي ادب ساڻ پانهون ٻڌي مان، جهڪائي پوءِ گردن کي ويجهو وڌي مان
ڪيان عرض تو کي ٿو صاحب سخي مان، نمائي نذر آهيان، ڪو جهي ڪجي مان
چڏي در بيا آيس تو در لکي مان.

ڪري قرب چن⁽¹⁾ ۾ ڇهين کان ڇڏايو، ڀلا ڀال پنهنجو ڀلازا ڀلايو.

مدد جو اي آقا اهو وقت آ، اندر ديو دل کي ويڙهيو سخت آ،
نهوڙي نيو ٿس هنيو بي همت آ، مقابل ۾ ان جي ٿي توکي مهت⁽²⁾ آ،
مهڏي ۾ مون کي نه ڪو ساه ست⁽³⁾ آ،

دسي ديو⁽⁴⁾ دشمن کي داتا ڏهايو، ڀلا ڀال پنهنجو ڀلازا ڀلايو.

سدا رنج غم ۾ روڻان پيو رڙان مان، سڄڻ سوز سگ ۾ سڙيو پيو سڙان مان،
اڪين جي اڙين ۾ اڙيو پيو اڙان مان، چڏيو ڇهين کان ته تو در لڙان مان،
تنهنجي وصل ويڙهي ۾ وارث وڙان⁽⁵⁾ مان.

مجازي، جي لوڏي لهر کان بچايو، ڀلا ڀال پنهنجو ڀلازا ڀلايو.

شه نشاه بيدل کي بهر - خدا هي، ڪيو تنهنجي ڀارت ڀلازا ڀلاهي،
پسان نور حق جو نظارو سدا هي، پڄاڻ تون پرور سندن دل دعا هي،
تو کي حال معلوم مڙيوئي شها هي،

ڀيالو صفا⁽⁶⁾ جو ڪري پري پاريو، ڀلا ڀال پنهنجو ڀلازا ڀلايو.

تو کي سندن سڪايل⁽⁷⁾ ۽ هيري⁽⁸⁾ سندن پڻ، قربدار قاضي⁽⁹⁾ ڪني⁽¹⁰⁾ سندن پڻ،
مان ناقص نمائو هان ميرو مندو پڻ، اچو ڪيو الله لڳ، ڌري پيو ڌنڌو پڻ،
نوازيو هي نوڪر ته پنهنجو بندو پڻ،

ٿڪي ساڻ ٿورو لکي يار لايو، ڀلا ڀال پنهنجو ڀلازا ڀلايو.

تنهنجي هٿ ۾ آهي، سندن واڳ ساري، هلائين چلائين جيئن سندن اختياري،
سخي پير مرشد ڪيو ڪا ستاري، پنهنجي ڏوهه واري مون ڏيکار ڏياري،
منجهيل ٿو گذاريان ڏياريو بهاري،

خدانا ڪلي مونجهه من جي مڻايو، ڀلا ڀال پنهنجو ڀلازا ڀلايو.

(1) چن=پيل، گهوڙي (2) مهت=سوڀ، (3) ست=وت، وس، طاقت، (4) ديو=شيطان، ابليس، خناس،
(5) وڙان=داخل ٿيان، (6) صفا=پاڪ، پاڪيزه، (7) سڪايل=سيد نواب شاه سڪايل، سرڪار
بيڪس سائين جو مرید، جنهن جي مزار دوهڙيءَ ۾ درگاه سرڪار بيدل ۽ بيڪس سائين جي اڳڻ
۾ آهي، (8) هيري=هيو (نالو)، (9) قاضي=قاضي پير محمد ولد قاضي گل محمد، متوفي
1285 هجري، سرڪار بيدل سائين جو محبوب، (10) ڪني=ڪنيو (1863-1917ع) سرڪار بيڪس
سائين جو نظارو.

اڳي پوءِ آخر اوهان جو ئي آهيان، حجت ڪانه هادي ٿو هرگز هلايان،
 سنڌو در جو سائين سدا سگ سنڌيان، سدا درد دل کان ٿو پهڳڻ پاڏيان،
 لاهيو درد دوري، سنڌو پال پانيان،

ڪري وڙ ولهيءَ سان ڪو وارو ورايو، پلا پال پنهنجو پلارا پلايو.

اٽم عرض آسون هزارين لکين مون، پڇن پلڪ ۾ سڀ اچو جي پڪين مون،
 اچي پوءِ آرام ان ۾ اڪين مون، ليئو پاءِ لالڻ ڪڏهن تون ڪڪين مون،
 مٿئون مهر جو هٿ ڪو (1) راحم رکين مون،

منهنجي دل جي ويران وسطي وسايو، پلا پال پنهنجو پلارا پلايو.

صفاتيءَ (2) منجهان سير ذاتي (3) ڪرائج، نفيءَ (4) کان وري پوءِ ثباتي (5) ڏيارج،
 ڪري مهر مرشد تون ماري جيارج، هميشه حياتيءَ جو پيالو پيارج،
 سڏي ۾ مون پاڙي تون پنهنجي وهارج،

اهو عرض منهنجو الله لڳ آڳهايو، پلا پال پنهنجو پلارا پلايو.

لنگهو لالچي آءُ ”مسرور“ بڪاري، مڱان دان موليٰ ڪري نياز زاري،
 وسوڙل ولهي مان آهيان وڙ ويڄاري، ڪري ڪير توريءَ منهنجي مددگاري،
 رکو جوش وجدان جولان جاري،

ڪيو باجهه پهڳڻ ٻڌي هي پاڏايو، پلا پال پنهنجو پلارا پلايو.

(1) راحم=رحم ڪندڙ، (2) صفاتي=ڳڻ ۽ اوڳڻ واريون خاصيتون
 (3) ذاتي=حقيقي، اصلي ازل کان ابد تائين قائم رهندڙ جوهري،
 (4) نفي=ناڪار، انڪار، (5) ثباتي=پائدار.

حافظ شیرازی علیہم رحمت

حافظ کون هیکلو ٿي، مون پنهنجي پڇا ڪئي⁽¹⁾،
قسمت پلاچء منهنجي، ڪهڙي خدا ڪئي.

مان روح پُر فتوح⁽²⁾ تي تنهنجي سوين دفعا،
دم دم درود جي شامل دعا ڪئي.

ويچار بعد ورائي، مرڪي مون کي چيائين،
سالن پڇاڻان اڄ ڙي ڪيئن تو صدا ڪئي.

بُڌ چٽائيءَ سان اڄ هر ڪنهن جي ڪنن ۾،
”مسرور“ خبر تنهنجي، باد صبا ڪئي.

* حافظ: حافظ شیرازی، سندس اصل نالو شمس الدين هو سندس والد بهاء الدين اصفهاني هو، اتابڪن جي دور حڪومت ۾ شیراز اچي رهيو هو. خواجہ حافظ شیرازی اٺين صدي هجريءَ ۾ ڄائو، پاڻ فارسي علم ادب جو عظيم شاعر ۽ صوفي ٿي گذريو آهي، سندس عمر چاهتر سال هئي. سندس لازوال فارسي ڪلام، دنيا جي ڪيترين ٻولين ۾ ترجمو ٿيو آهي.

(1) پڇا ڪئي=فال ڪڍي (خواجہ حافظ شیرازی پنهنجي زندگيءَ ۾ ستن حڪومتن جا انقلاب، جنگين ۽ ظلم جبر ۽ عدل انصاف ڏٺا، اهو ئي سبب آهي جو سندس ڪلام ۾ تقريبن هر قسم جا مضمون آندل آهن، سندس ڪلام ۾ انهن دلچسپ تاريخي واقعن جي ڪري عوام ته نهيو پر بادشاهه به فال وٺندا هئا. سندس ڪلام ۾ آيل ڪيترن غيبي ڳالهين سبب اڄ به هرڪو حافظ جي ڪلام مان فال ڪڍي پنهنجي قلب جو اطمینان ڪندو آهي)

(2) پرفتوح= (جمع) گامياب.

سائين نبي شاه وڳڻ

مان عجب ڏٺو دستور، سائين نبي شاه وڳڻ جو،
منهنجا مرشد سڄو مڙڪو ڇو.

منهن ته چٽل شاه جو، محبت سان معمور،
قرين وارو مرد مولائي، تازو پيو ٿس پور.

ٽهڪن ٿاريون نمون نياريون، پيريون جهلن پور،
پير مٿانهون پاڻ ڏٺي تون، نت وسائين نور.

وارث وٺي، تو درسوالي، مرد اهو مهجور،
صدقي شاه شهيدن جي، تنهن جا درد ڪندين دک دور.

آس رکي اسماعيل آيو، هادي تنهنجي حضور،
ڪارنهن ڪس ڪل تنهن جي لاهي، مولا ڪج ”مسرور“.

* نبي شاه وڳڻ: رتيڊري (لاڙڪاڻي ضلعي) جي اتر طرف هڪ ڳوٺ آهي، جتي ان دور ۾ سيد قلندر شاه جيلاني بادشاه جو وڏو حلقو هوندو هو. جتي هڪ وقت هڪ سو فقير رياضت ڪندا هئا. سيد قلندر شاه جيلاني، فقير عبدالخالق عرف غمدل فقير سائين جو مرشد به هو. اهي بزرگ ”فقير مسرور“ جي عشق آستاني تي ايندڙ هئا ۽ پاڻ ”فقير سائين مسرور“ به وٺن ايندو ويندو هو. هن ڪلام ۾ نبي شاه وڳڻ جي ٻين بزرگن، حضرت چٽل شاه ۽ اسماعيل فقير جا نالا به آندل آهن. (فقير سائين احمد بخش کان مليل روايت).

حاجي لطيف شاه جيلاني شڪارپور

نور- نبيء جو منظر، حاجي لطيف شاه،
اکمل عجيب انور، حاجي لطيف شاه.

گل باغ پنجتن جو، محبوب ذوالمنن^(۱) جو،
سالار دين سرور، حاجي لطيف شاه.

دريار لا ابالي، ملڪ - خدا جو والي،
آهي غريب پرور، حاجي لطيف شاه.

روز - شمار شافي، کامل قريب کافي،
نرمِل نجات جو در، حاجي لطيف شاه.

”مسرور“ غم وساري، ره شاد دل آجاري،
دم دستگير دلبز، حاجي لطيف شاه.

* حاجي لطيف شاه جيلاني: حضرت سيدنا عبدالقادر جيلاني قدس سره جي خاندان مان هو. 12 صدي هجريءَ ڌاري شڪارپور اچي سڪونت پذير ٿيو. جتي ئي سندس وصال ٿيو. سندس مزار لکي در کان بيگاري واھ ڏانهن ويندڙ رستي تي آهي. (۱) ذوالمنن = احسان ڪندڙ. ڏئي تعاليٰ.

منچر شاه بخاري شڪارپور

سخي سرتاج عاليجاه. شهنشاه پير منچر شاه.
اڙين آڏر اجهو همراه. شهنشاه پير منچر شاه.

نبيء جو نور نوراني. عليء جو لاڏلو جاني.
الاهي سر صفي الله. شهنشاه پير منچر شاه.

شريعت ۽ طريقت ۾. حقيقت ۽ معرفت ۾.
سريء جي سير کان آگاه. شهنشاه پير منچر شاه.

سونهين سرتاج شاهان. سخن گوهر چون رندان.
صفت بي رنگ سبحان الله. شهنشاه پير منچر شاه.

ستائيل جو اچي سوالي. وڃي سو ڪين هڏ خالي.
سراسر فيض جو درياه. شهنشاه پير منچر شاه.

نه غم "مسرور" ڪوئي آ. سخي وارث وڏو ئي آ.
بخاري مرد بيپرواه. شهنشاه پير منچر شاه.

* منچر شاه بخاري: سندس اصل نالو سيد منوچهر شاه بخاري هو. 12 صدي هجري ڌاري ايران کان اچي شڪارپور ۾ رهيو. سندس مزار جيڪب آباد ڏانهن ويندڙ رستي تي ٿي وي بوسٽر جي پويان آهي. اڄ به سندس درگاه تي هر رات ٽي چونڪي ٿيندي آهي. شڪارپور ۾ منچر شاه غازيءَ جي نالي سان مشهور آهي. سندس مزار اندر هي ڪتبو لڳل آهي. "در آثار نبي مقبول. سيد منچر شاه سن 1147ھ. رحمت الله" ڪاشيگر. هالا.

سائين امين شاه چشتي

يا پير چشتي پارسا، والا حسب عالي مقام،
ڪو داد ڪر فرياد رس، حرمت - خير الانام.

اولاد تون حسنين جو، وارث شه - ڪونين جو،
پڻ مسند سبطين جو، لاريب تون آهين امام.

تون امير المومنين آهن معين الدين معين،
تون سچو سار - دين، توتي صلاتون سو سلام.

سائل اچي جو در پيو، موٽي نه سو خالي ويو،
آفيض تنهنجي جو ٿيو، عالم مٿان اڪرام عام.

منهنجي چلگت چال جي، بدچال بدافعال جي،
هي تان حقيقت حال جي، آماهيت توکي تمام.

آذار تون دلگير جتي، دل ڏير تون بي ڏير جي،
توڪان طريقت پير جي، پارت پٺان سائين مدام.

هيٺن مٿان هٿڙو ڏرين، ڪو مهر جو ڍرو ڏرين،
پرتو اٿو سڀني پرين، "مسرور" ميراثي غلام.

* امين شاه چشتي: هي بزرگ، شڪارپور نهڻ کان اڳ ۾ عراق، شام ۽ عرب کان ٿيندو اچي هت رهيو هو. سندس مزار مختيارڪاري آفيس جي پويان ڏکڻ ۾ آهي. شهنشاه فقير بيدل سائين جي تصنيف پنج گنج ۾ صوفي سبحان بخش (صفحي 30 تي) لکيو آهي ته بيدل سائين به، امين شاه چشتيءَ جي درگاه تي مراقبو ڪيو آهي.

سائين ميزان شاه شڪارپور

غريبن غمزدن جو آ، وڏو غمخوار ميران شاه،
 اڏينن ۽ يتيمن جو، اجهو آڌار ميران شاه.
 پيارو خاص پرور جو، وصي پارس پيغمبر جو،
 نظارو نور حيدر جو، نظر نروار ميران شاه.
 نه اڪئين سو ڏسي آندي، ٿئي جو پير جو پاندي،
 چڏائي بند مان باندي، مٿو مختيار ميران شاه.
 حسيني سر مٿس سهر، نيارو نامور نهرو،
 سپن پيرن ۾ آ پترو، پرين پگدار ميران شاه.
 هتي هتڙي حراست ۾، حمايت ۾ هلاڪت ۾،
 ڪندو واهر قيامت ۾، ملهي منهندار ميران شاه.
 ڪنبي سينو ڪفارن جو، سڻي آواز نعرن جو،
 خدائي خاڪسارن جو، سپه سالار ميران شاه.
 ڌمالي شاه جا موريل، موالِي مير کي پرتل،
 ڪري ”بدوي“ سنڌي هل پل، سڄو سردار ميران شاه.

* ميرڻ شاه: وڏو بزرگ، راڳ ويراڳ جو مٿوالو، اردوءَ جو تمام سٺو شاعر
 ٿي رهيو آهي. فقير سائين مسرور جي بيان ۾ سندس ڪجهه منتخبون لکيل
 آهن. جن ۾ سندس نالو ميرڻ شاه سبزواري ڏنل آهي. هن بزرگ جي مزار سي
 اينڊ ايس گورنمينٽ ڪاليج جي پويان. سکر ويندڙ روڊ تي آهي. فقير سائين
 مسرور پنهنجي فقراءَ سان گڏجي سندس درگاهه تي چونڪيون ڏيندو هو (2)
 موريل فقير سائين مسرور جو دوست.

سامي چئن راءِ شڪارپور

ست سنت ساڌو پرش سامي (1) مرد مڻيا دار هو.
قرين قرارو قرب جو ڪانڪي (2)، ڪلنگي دار هو.

ڌنوان آتم ڌن سندي جو شاه شاهوڪار هو.
هٿ حاج ۾ دل يار ڏي، هن وير جو واپار هو.

هر پيد جي مايا جو مانجهي، هي پريو پندار هو.
سچ صوفين جي سلڪ ۾ صوفي سچو سالار هو.

سن عيسوي ارڙهين صدي پنجاه جو پرچار هو.
سو ست ورهه جيوت پڄاڻان پار هن هسوار هو.

ديهي (3) سبب داسي چوڻ کان کيس نا انڪار هو.
پر آتما کان نان انا الحق جو سندس اقرار هو.

”مسرور“ منهنجو ان سمي ۾ وير سان وهنوار هو.
پورن (4) به ات پر لوڪ ۾ بهگڻ مٿان پلهار، هو.

* سامي: پاڻي چين راءِ لنڊ، 1730 عيسوي ۾ بچو مل جي گهر ۾ پيدا ٿيو ۽ هڪ سو ويهه ورهين جي ڄمار ۾ 1750ع ۾ هي جهان ڇڏيائين. سنڌي ٻوليءَ ۽ ويدانت جو تمام وڏو شاعر هو. سندس نسبت سان شڪارپور ۾ ”سامي شير“ محلو به آهي.

(1) پرش=آدمي (ساڌو پرش=درويش، پرهيزگار شخص)

(2) ڪانڪي=سڌائتو، خواهشمند، (3) ديهي=انساني جامو، (4) پورن=پوراڻو ڪندڙ، رزاق.

بيدل نامو

ڀڳت ڪنور رام سنت

هن سمي ست پرش صوفي سنت ڪنور رام هو.
نوجوان نهڻو سخي سو گلبڏن گلفام هو.

از خدا ويدانتي، ورثو تنهين انعام هو.
ناٿ نيهي دڪ پڇن سو تان چائيندي چام هو.

مڪ وچان ان جي مٿان پلهار خاص و عام هو.
ڪنٽ رس سببان تنهين جو ناميارو نام هو.

وه عجب ڪنڍيءَ جيان، ڪنڍل ڪنن جو دام هو.
الف قد جي هر دو پهلوءَ کان لڪيل چڻ لام هو.

سر چڻي چيري سان پترو، وير سو وريام هو.
پاڻ ٿي پهلاڏ ارجن پاڻ ٿي سو شيام هو.

ڪُوج جو ڪيچيءَ ڪنان پهتل وٽس پيغام هو.
سر ڏيڻ جو پي ائين اصلي سندس انجام هو.

هو وٺي مڪتي ويو پر عام ۾ ماتام هو.
موج ۾ ”مسرور“ هو ملزوم تي الزام هو.

ڀڳت ڪنور رام: اصل ڏهرڪيءَ جو ويٺل هو. سنڌ جي ڀڳتن جو سرموڙ هو.
هندو مسلم جو خير گهرندڙ هو. سوزگداز سان ڳائيندو هو، نزاکت سان نچندو
هو. سندس ڪيترائي ڳايل ڪلام اڄ به سنڌ ۾ مشهور آهن. 12 جنوري 1939ع
ي رک اسٽيشن تي ريل ۾ کيس بندوق هڻي ماريو ويو.

سنت ڪلهوڙاھ

سري سا پرش ست ڪلهوڙاھ سوامي،
ستوگن سمندر جو گوهر گرامي.

ڏياني اٿل ٿل، گياني اچل چل،
اچل جل امل مل، اول ول ايامي.

رکي دم درازي، سرئون سر جي بازي،
حقيقي مجازي، ڪيو طئي تمامي.

جسمي جم کان تارڪ، لکي لال لاشڪ،
سدا سرو وياپڪ، بهر جا مقامي.

بقا جي بحر ۾، لڙهي لس لهر ۾،
ڇڏي ديهه چر ۾، مڪت ٿيو مدامي.

لکيسر جو ايسر، چوي ڪهڙو چرتر،
پسي جوت جوهر ٿيو جڳ سلامي.

ہندی

من مندر کا ہوں شیوا دھاری، جس میں ہو یا برا جی،
اگر گوکل سے گرد دھاری۔

اس مندر کی ہے اکھٹ کمانی، جانے کوئی دیکھے دھیانی،
دو تین سے نرا نکاری۔

ہر پنڈ اس کا مندر دیرا، ہم میں پرگٹ کیول میرا،
کرے ”ہر“ کی کون شماری۔

”ہر“ کی موہن مورت دیکھی، سندر یہ ست صورت دیکھی،
اک سے دو جی نیاری۔

پریم سے پایا پریم کا مندر، پریم ہے ساکھی پریم ہے گردھر،
پریم کا ہوں پوجاری۔

گردھرا چرج کھیل کھلایا، داتا سے بن داسی آیا،
ہو یا آپ بکھاری۔

آپے ساکھی آپے ساکھیا، آپے آگی آپے آگیا،
آپے آگیا کاری۔

سورج ”بیدل“ سگر میرا، ”غلام علی“ من قطرہ میرا،
سگر کی بلہاری۔

رسن وانی

آج سکھی گھر میرے سادھو، سنت سری جن آیا۔

نام زرنجن پیچھ پیراگی صورت سانگ بنایا،
ہاتھ میں منڈل گل میں کفتی، ماتھے تلک لگایا۔

آون سون اس سادھو کے پانچ مترنس جایا،
پانچ گئے تو لاکھ پدھارے، ہو یا بھاگ سوایا۔

جوت جگی رس رام لیا، گردیونے درس دکھایا،
سات جنم کی سرت پڑی، من سھجیں سھج سجایا۔

پیر محمد، کان کنیہ، میرے کیول بھول بھلایا،
دیکھا ایک براجی پھر کر، لاکھ چور اسی کایا۔

”غلام علی“ گر ساکھی ”بیدل“ برہم کا بھد بنایا،
چیت من اندر ایک اور پس سروریا پک پایا

رسن وانی

بٹھا کر سامنے اپنے یوں ہی ست گر نے سمجھایا،
کلی انتر کا، کرپا سے، مجھی کو بھید بتلایا۔

اول میں مردہ دل میری کو اس خواب غفلت سے،
جگا کر پر بھ پیارے کے، بھجن سے دل کو بھر مایا۔

جسی کے ہم ملن خاطر، شہر بندر بھستتا تھا،
سگل صورت و وسا جن کی، اندر ہی دل میں دکھلایا۔

جوئی سا جن ووہی سگر، نہیں کچھ فرق دونوں میں،
جلوہ جوت ذاتی کا، نظر میں ایک ہی آیا۔

سمایا ہر سمت سا جن، ہری ہر چیز کی اندر،
جدھر دیکھوں تو ”مسرورا“، اسی کی ذات کو پایا۔

فارسي

دلريا بر در شما، من آمده ام - آمده ام،
دست بسته بے سرو پا، ایتاده ام - ایتاده ام.

با ادب با صد نیاز گردن خود از مدت،
بر در تو محبہ لقا بخشاده ام - بخشاده ام.

نا جواب و با ثواب کردی عطا مارا صنم،
صد نوشته دل کشه، فرستاده ام - فرستاده ام.

چشم خود را شاه خوبان من طرف قصر شما،
از بزائے دیدنی ها، بخشاده ام - بخشاده ام.

وائے من "مسرور" دل رنجور از مدت مدید،
بر درت "بیدل" شہاء افتاده ام - افتاده ام.

میان غلام علي مسرور فقیر بدوي،

ولادت: پهرين جولاءِ 1894ع - فصل: اديبن گيسٽ 1983ع

● ”مسرور فقير“ تصوف جي هريشي جو نقيب هو. سندس گفتگو مان قرآن ۽ حديث جا جواهر پاره نڪرندا هئا.

پروفيسر لطيف الله بدوي،

● ”فقير صاحب“ جو دنيا ڏي گهڻو لاڙو هو.

تہ هو، وڏي، لک جو صاحب هو. شمار قرب دار هو سنگت جو مور هو. جوگي فقير پرسرار هيسواڻي هميشي،

● ”فقير مسرور“ هر پهلوء کان نازڪ نفيس ۽ برڪت وارو هو. ”مسرور“ محبت جو مجسمو هو. سندس محبت متناظري هئي. مروت ۽ فضيلت تہ سندس ڏاج هئا. پروفيسر جهامنداس پاڻيا،

● اسان جو محترم دوست ”میان غلام علي مسرور“ اهل ذوق شاعرن مان آهي. جنهن جو هر هڪ شعر بقول مرزا ممدوح جي ”شهد و نبات“ کان بيشڪ مٺو آهي.

حاجي محمود خادر لاڙڪاڻوي،

● ”مسرور“ ۽ ”مسرور جي شاعري“ هن وقت تقرب جا محتاج ڪين آهن. واقعي ئي نظر جي سلاست ۽ لفظن جي سادگي ”مسرور“ جي ڪلام جا خانه زاد غلام آهن.

آغا صوفي،

● موت سان ملاقي گهڻو پوءِ ٿيو. پر ان کان اڳ هن دورنگي دنيا کان ڌار ٿي ڪنهن خاص مقام ۽ داخل ٿي چڪو هو. گهڻو ڪري تہ ٻنهي جهانن جي بازي کٽي ويو.

پير حسام الدين راشدي،

● مون کي هن جون اکيون ياد آهي. ذهين آهن. جن کي ٿسي مون هڪ گيت ”اکيون اڌ جون ٻين مشالن“ جهونگارو هو. هو هڪڙو اعليٰ ۽ شمار عاليشان انسان هوندو هو. نوڪري تہ معمولي سيدالترنگ تپائي هيس پر انسان جي حيثيت پر وڏي ليل جو ماڻهو هو.

شيخ اياز،

● ”مسرور“ هڪ روايتي شاعر تہ آهي. پر سنڌوي، کي اصل کان عطا ٿيل وڏي جو حصو هن کي به حاصل آهي. ان جي شاعري ۽ رنگ عاشقي ۽ تصوف جو واه جو آهي.

جهنمل پرسرار،

